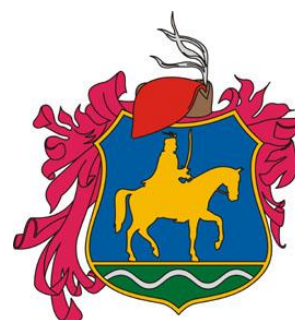

Rákóczifalva Város

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Rákóczifalva Város településrendezési tervéhez

2022.

Jelen Örökségvédelmi hatástanulmány annak a Megalapozó vizsgálatnak munkarészeként került kidolgozásra, amely Rákóczifalva Város Településfejlesztési Konceptiójának és Integrált Településfejlesztési Stratégiájának, valamint rendezési tervének készítésének alátámasztásaként szolgál.

Az Örökségvédelmi hatástanulmány kézírata lezárásra került 2021. év augusztus hó 11. nap. (A dokumentumban található adatok a kézirat lezárásának időpontjában az egyes közhiteles adatszolgáltatást biztosító hivatalok [Lechner Tudásközpont, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal, KSH, KSH-TEIR, stb.] és önkormányzati adatszolgáltatás alapján elérhető legfrissebb adatokat tartalmazzák.)

Jelen Örökségvédelmi hatástanulmány és kapcsolódó Megalapozó vizsgálat alapján készült Településfejlesztési Konceptió és Integrált Településfejlesztési Stratégia az alábbiak szerint került elfogadásra:

- „Rákóczifalva Város Településfejlesztési Konceptiójának elfogadásáról” szóló Rákóczifalva Városi Önkormányzat Képviselő-testületének 159/2021. (IX.2.) határozata
- „Rákóczifalva Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának elfogadásáról” szóló Rákóczifalva Városi Önkormányzat Képviselő-testületének 160/2021. (IX.2.) határozata

Örökségvédelmi hatástanulmány 2022. Rákóczifalva Város településrendezési tervéhez

Készült Rákóczifalva Városi Önkormányzat (5085 Rákóczifalva, Szabadság tér 2.) megbízásából. Készítette Kiszelovics és Társa Településtervező Kft. (5000 Szolnok, Szántó körút 52. I.lh. II/5.).

Aláírólap

Vezető településrendező tervező

Kiszelovics Ildikó

TT-1-16-0238

településmérnök, városépítési városgazdasági
szakmérnök

Régész szakértő

Mali Péter

nyilvántartási szám: 21-0479

TARTALOMJEGYZÉK

1. Örökségvédelmi vizsgálat	5
a) A település történeti leírása.....	6
b) A település régészeti örökségének felmérése, újonnan beépítésre szánt területek kijelölése esetén terepbejárással.....	12
Módszertan, jogszabályok.....	12
Nyilvántartott lelőhelyek.....	12
Földrajzi bevezetés és településrégészeti jellemzők.....	14
A régészeti védettség részletezése	15
Nyilvántartott régészeti lelőhelyek	15
Hatáselemzés: a településtervezési koncepcióban szereplő módosítások és a régészeti védettség viszonya	20
Összefoglalás	24
c) Védett műemléki értékek értékleltára.....	32
ca) a világörökségi és a világörökség várományos helyszínek és területek.....	32
cb) az országos építészeti örökség elemei.....	32
cc) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek.....	32
d) A helyi építészeti örökség települési értékleltára	33
da) településszerkezet	55
db) telekstruktúra, utcavonalvezetés.....	57
dc) utcakép, utcakép részlet	57
dd) egyéb településkarakter elemek.....	59
de) építményrészlet vagy alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás	59
df) táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájértékek, növényzet	61
dg) szobrok, képzőművészeti alkotások, utcabútorok.....	67
2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése.....	71
a) A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.....	72
b) Az a) pontban szereplő változások hatásai.....	72
ba) régészeti örökségre.....	72
bb) történeti településre, település- és tájszerkezetre	72
bc) a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre	72
3. Értékvédelmi terv	73
a) az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények	74
b) az az önkormányzati feladatok meghatározása	74

1. Örökségvédelmi vizsgálat

a) A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)

A településközpont kialakítása 1887-re tehető, amikor mérnöki tervek szerint mérették ki a községi és felekezeti célokat szolgáló telkeket és ekkor mérették ki a főteret (piacteret). A településközpont végleges kialakítása azonban még váratott magára. A település történeti magjának a főtér és a körülötte lévő telkek tekinthetők. Történelmi településszerkezet azonban nem jött létre kialakulásának körülményei miatt.

Tájszerkezeti szempontból a középkori település életének meghatározója valószínű a folyó vízmozgásai, áradásai voltak. A fontos tiszai átkelőhely közelébe települt faluban az akkori megélhetési forrást biztosító tájhasználatára földművelés, a halászat, az ártéri gazdálkodás volt a legjellemzőbb.

A mai település határa Alsó- és Felsővarsány pusztákra oszlott. A XVIII. század végén Felsővarsányt a Gorove és a Malonyay család birtokolja. Alsóvarsány földesuraként a majorsági gazdálkodásra berendezkedett, sok dohányt termelő Kállay nemzetséget említi Fényes Elek. Az uradalmi cselédség és a vándormunkásság (aratók, summások) végezték az önellátó szemtermelő növénytermesztést és nagy uradalmi legeltető állattartást. Pesty Frigyes 1864-ben még Szolnok részeként említi a két Varsányt.

A település életében meghatározó szerepe volt a Tiszának. A folyószabályozás jelentősen megváltoztatta a város tájhasználatát. Az árvízmentes határrészekén növekedett a szántók, a szőlők és a rétek területe, és az istállózó állattartás jelentősége is. A kitűnő révátelőhely ellenére az összekötő utak hiánya miatt Rákóczifalván nem indult meg a gazdasági fejlődés. A település megélhetését továbbra is a termőföld és a mezőgazdaság jelentette.

Az I. Világháború után a mezőgazdaságban a nagybirtokrendszer jön létre, az istállózó állattartás, a szőlő- és gyümölcskertek, a háziipar (gyékény-, fűzfonás, szövés) az élelmiszer feldolgozás és a mezőgazdaságot kiszolgáló iparosok (bognár, kovács, kerékgyártó, lakatos, stb.) Ekkor alakul ki Rákóczifalva jellegzetes település-táji képe (épületek téglahomlokzata, külső megjelenése, utcahálózata), és a jelenlegihez hasonló tájhasználat. (1926-ban bevezették a községbe a villanyt, artézi kutat fúrattak, utakat köveztek le és autóbusszjáratot indítottak, szeszfőzési jogot nyert, több cséplőgép is került a gazdaságokba, stb.) A II. világháború hadműveletek következtében 1944. augusztus 20-án szövetséges légitámadás érte a falut, ami nagy veszteséggel járt.

A XX. század második felére jellemző (a tulajdonviszonyokban is bekövetkezett) változások: a mezőgazdaság többszörös átalakulása, fejlesztése, a közlekedés, szállítás megnövekedése, úthálózat fejlesztése, mind nyomon követhető a mai települést környező táj jelenlegi szerkezetében, tájhasználatában, táji látványában. A fentiekén kívül a település mai életét meghatározza a természetvédelemhez (pl.: Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzethez) szorosan kötődő változatos, természeti értékekben dús táji környezet (Tisza ártere és annak mentén lévő természetes és mesterséges növénytakaságok), és szomszédos települések jelentős ipari és turisztikai fejlesztései is (Martfű iparterület és gyógyfürdő, Szolnoki ipartelep, Alcsi Holt-Tisza ág).

(Forrás: Adatok Szolnok megye településeinek történetéből, Szolnok megyei Levéltár)

Telepítvényes faluként született az 1880-as évek elején.

Először 1883-ban említik Rákóczi alakban, majd 1895-ben Rákóczi, és 1910-től a ma is használatos Rákóczifalva néven említik. A török kor végén elpusztult Varsány nevű mezőváros helyén, Varsány pusztán települt. Előzményként Varsány névalakjairól: 1075: Wossiani (1217-es átiratban), 1075: Wossyani (1328-as átiratban), 1284: Wosian, 1402: Wassan, 1528: Tisza Varsany, 1546: Varsan, 1561: Thyza Warsan, 1568: Thyza Warsan, 1571: Tiszavarsány, 1590: Varsán város, 1654: Tisza Varsány, 1660: Thisza Varsán, 1747: Praed, Varsány.

Rákóczi: II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) fejedelemnek Varsány birtoka volt, a falu nevét tudatosan ennek emlékére alkották meg. Egyedül viseli ma Rákóczi nevét falvaink közül. (Belőle szakadt ki

Rákócziújfalú új településként.) A Rákóczi család Rákóc községről (Rakovec nad Ondavou), a mai Szlovákia keleti részén, az Ondava középső folyásánál fekvő településről kapta nevét. A Rakovec szó azonos a Rák szó eredetijével a szláv nyelvekben. – falva: Faluneveinkhez a XII. század után előbb „i”, majd – laka, - háza, -telke, -földre, - falva, - ülése birtoklást jelentő utólag járult.

Rákóczifalva e régi helynévképzés modern változata. – Varsány: törzsi név, ez az alán néptörődék a magyarsághoz a honfoglalás előtt csatlakozott. Nyelvi forrásként az asi, jász népnévvel azonosítható asián, osián, asiani (t.sz.), amely csuvasos közvetítéssel kerülhetett a magyar nyelvbe. E törzsnévből Magyarországon több helynév is alakult. Megjegyezzük, hogy van a szónak szláv eredeztetése is. – Rákóczifalva köznyelvi használatban Rákóci-nak hangzik.

Bár a népi emlékezet és az 1882. április 14-i közgyűlési jegyzőkönyv arról tanúskodik, hogy a telepítvény lakói kezdettől a Rákóczifalva elnevezést kívánták, eme név törzskönyvezése csak 1901-ben történt meg a Belügyminiszter 113430/901. sz. rendelete alapján.

A településről a Rákóczifalva-kastélydombi ásatás, a Petőfi utcai homokbánya és a mögötte elterülő Faiskola területén folytatott leletmentés, illetve a község háza és a templom építési munkálatai során került elő értékelhető régészeti lelet. A Kastély-dombon bronzkori (a nagyrévi kultúrához tartozó) halott-tartó urnát találtak oldalán stilizált emberábrázolással, valamint bronz ékszereket. Ugyancsak bronzkori edények, tű, bronzdarabok láttak napvilágot a község háza és a templom földmunkálatai során.

A középső-bronzkori halomsíros kultúra népének egyik temetőjét szintén a község területén tárták fel. A Kastélydomb más régészeti korszakokból is szolgált leletekkel, így szarmata ékszerrel, avar csattal, edényekkel, orsógombbal, ékszertörökkel, övverettel, kengyellel, zablával, gyönggyel, karpereccel. A Petőfi utcai homokbánya mögötti Faiskola nevű lelőhelyről XII-XIV. századi edénytörökkel, középkori sarkantyú, réz kengyel törökkel kerültek elő. A mai Rákóczifalvától délre, az egykori Tisza-meder partján, a ma Varsány-pusztának nevezett határrészen egy többszáz méter kiterjedésű Árpád-kori és késő középkori lelőhely ismert. A telepnyomok között megfigyelhető volt a település egykori templomának helye, az épület szétszántott romjai alapján. A rákóczifalvi határ (pontos lelőhely megjelölés nélkül) XVII-XVIII. századi tányértörökkel lelőhelyeül szolgált.

Mérnöki tervek szerint telepített falu. Házai tornác nélküliek, faluképe nem mutat jellegzetességeket. Társadalma kevésbé integrálódott, inkább vagyoniilag tagolt. Az egy helyről telepített családok a falun belül egymástól elkülönülő csoportokat alkottak. Jellegzetes társadalmi rétege volt az uradalmi cselédség és a vándormunkásság (aratók, summások). Gazdálkodási rendszerét önálló szemtermelő növénytermesztés és nagy uradalmi legeltető állattartás jellemezte. A cselédek viseletének fő darabja a fekete szegélyű szűr, a gazdáké a cifraszűr volt. Szokásaik közül a farsang végi cibereszűrés (bakfazék-dobás) emelhető ki. Csak a római katolikusoknál fordult elő a pünkösddőlés és a betlehemezés. Jelentősek voltak a köri és kocsmai bálók. A néphitanyag gazdag, de vegyes (táltos, boszorkány, garabonciás). Nyelvjárási sajátosságai nem alakultak ki.

Rákóczifalva elődjének, Tiszavarsány városának első említése 1075-ből való, s későbbi átiratokban Wossyani, Wossiani alakba fordul elő. A Varsány törzsi névből lett helynév, ez a korai említés mellett bizonyítja korai eredetét is. A fontos tiszai átkelőhelyen települt községben valószínűleg csatlakozott, de a magyarságba már beolvadt alán néptörökkel éltek. Folyamatosan lakott hely, egy időben mezővárosi rangú település volt. 1387-ben Zsigmond Brankovics Györgynek adományozza a birtokot, illetve cserébe délvidéki, stratégiailag fontos területeket kap érte a király. Noha e csere nyomán tudunk betelepülő délszlávokról, úgy tűnik, Varsányt ez nem érintette. Az 1571-es név szerinti összeírása nem tartalmaz szláv neveket. A török hódoltság kezdetén egyik legnépesebb települése a környéknek, s ezért khász várossá emelik. Tiszavarsány népessége 1561-1563 között rendkívüli módon megnőtt. A családnevek szerint elsősorban nem a közvetlen környezetből származott az új lakosság zöme (Ványai, Sári, Hevesi, Halasi, Kun, Budai, Csepeli, Váci, Tamási, Somogyi, Bácskai, Szegedi, Dalmadi, Dési, Csiki, nevek szerepelnek.) Lakossága a tizenöt éves háborúban megritkul, s a XVII. század folyamán bár létezik, régi jelentőségét elveszíti. Végső pusztulása a török kor végén következik be, amikor 1691-ben Mezőtúr népe is megfutamodik. A visszatérő lakosságot 1697-ben ismét menekülésre kényszerítették, s a lakosok a Tiszán átkelve

Vezenyben találtak menedéket, de valószínűleg a túriakkal együtt Szolnok oltalmába is húzódtak. 1703 körül ugyan visszatérő lakosságról tesznek említést, de községszervezet már nem alakul, s a fejedelem maga bár itt kezd birtokán kastély építésébe, már nem szervezi faluvá Varsányt. A II. Rákóczi Ferenctől elkobzott birtokot senki sem telepítette be, hosszú időn át Szolnok és Vezeny használta.

A település életében új korszak kezdődött, amidőn 1880-1881-től telepeseket toboroztak, majd 1883-ban faluvá alakult. Az új községbe 35 településről sereglett a lakosság, többnyire a reformátusok a Tiszántúl környező községeiből jöttek, míg a római katolikus lakosság a környéken kívül távolabbi megyékből érkezett. A lakosság integrációja már napjainkban megfigyelhető, bár erős nyelvi különbségek jelzik ma is az egykori eltérő származást.

A lakosság alakulása Varsányban és Rákóczifalván a következő:

Varsány

Év	1561	1563	1571	1635
	46 háztartás 1647	97 háztartás 1670	105 férfi 1675	1 ¼ porta 1686
	1 porta	3 egész telek	1 porta	1 porta
	3 üres telek			

Rákóczifalva

Év	1869	1880	1882	1890	1990	
	373*	1521	1097**	1727	3588	
	1910	1920	1930	1941	1949	1960
	4138	4251	5351	5471	5938	4930***

* pusztaként már lakott hely

** a községgé alakulás előtti adat

*** Rákócziújfalva kiválása után

A külterületi lakosság száma 1910-ben 1197, 1949-ben (Rákócziújfaluvá együtt) 2292, 1960-ban pedig mindössze 32 fő. Jelentősebb külterületi lakott helyei 1910-ben Felsővarsánypuszta és Alsóvarsánypuszta.

Nemcsak az 1075-ből való első említés a korai lét bizonyítéka, hanem az is, hogy Györffy György szerint a Varsány helyneveink még az államszervezés előtt települést jeleztek. Más törzsi nevekkal együtt „...a bennük lakó katonaelem etnikumáról” kapták nevüket. Az államszervezés után az itt élők mint katonák királyi jobbágyokként a várszervezetbe kerültek, és továbbra is katonai szolgálattal tartoztak. Valószínűnek látszik, hogy Varsány a szolnoki várszervezet része volt. Bár nem lehetetlen, hogy a Csanád nem ősi birtokaihoz tartozott. 1284-ben Erzsébet királyné Miklós fia Gergelynek adományozza a kunok elleni hősi magatartásáért.

1337-ben az Aba nembeli Kompold fia Péter fia Gergely kapja meg Varsányt. Ebből az oklevélből tudjuk meg, hogy ez a birtokrész korábban Kozma fia Lőrinc nevű birtokosé volt. 1402-ben oppidum. 1387-ben Zsigmond Varsányt több Tisza menti faluvá együtt, beleértve Mezőtúrt is, Brankovics Györgynek adományozza cserében a délvidéki töröktől fenyegetett váraiért, s ebben a birtokban 1411-ben meg is erősíti. 1422-ben Brankovics rokonának, Veronai Birini Pálnak engedi át Túr és

Varsányt más Szolnok megyei birtokaival együtt. Brankovics György birtokait árulás miatt elkobozták, s azok Hunyadi János kezére jutnak, majd 1461-ben Mátyás Túr és Varsányt kétezer arany forintért Szilágyi Mihály özvegyének, Báthory Margitnak zálogosítja el. 1469-ben Mezőtúr és Varsány együtt kapja meg azokat a jogokat, amelyeket a kolbászszeréki kunok is élveznek, de a település nem tartozik a Kunsághoz. 1490-ben Corvin János a birtokos, de ő 1491-ben zehernyei Berenchényi Imrének adja el, az új földesúr örökösei pedig 1520-ban borsodi birtokért cserélik el a varsányi birtokrészeit. A varsányi tiszai átkelőhely 1514-ben Dózsa-féle parasztháború során fontos szerepet játszott.

A Pest – Szentfalva – (Cegléd?) – Tiszavarsány – Kengyel – Nagytúr (Mezőtúr) – Hegye (Ege?) – Békés – Gyula – Apátfalva, illetve Nagylak útvonalon haladt Dózsa fő serege. A folyón történő átkelésben a halászsok segítették őket. Tiszavárkonyban mintegy 600 ember csatlakozott a sereghez. Úgy tűnik, még egyszer átkeltek itt seregek, vagy a Gyula ostromához visszaforduló seregrészek jutottak el Varsányig. 1546-ban a török adóösszeírások már följegyzik a név jövedelmét, s Varsányt khászként említik. Majd a török 1549-ben bérbe adja a varsányi révet. Látható tehát hogy a fontos átkelőhelyre már Szolnok elfoglalása előtt rátette a kezét, s a virágzó települést khász városai közé sorolta. Ugyanakkor I. Miksa adóját a gyulai vár fenntartására rendeli. Külső-Szolnokot az egri várkapitányok rendszeresen adóztatták és sarcolták csakúgy, mint Gyula elestéig a gyulaiak. Magyar részről is, tehát több helyre fizetett adót. A török közigazgatás szerint Varsány a szolnoki szandzsák része, s mint khász város a tizenötéves háborúig biztonságban volt. 1590-91-ben még 75000 akcse jövedelmét jegyzi fel a török adóösszeírások. Azonban megfigyelhető, hogy a XVII. században nem éled már régi jelentős városként újjá, s lényegében lakott hely jellegét a tiszai révnek köszönheti. A község végpusztulása 1691-ben, majd rövid újraéledés után 1697-ben következett be. Ettől kezdve pusztaként tartják számon, földesura nincsen, illetve mint kamarai pusztabirtokot a szolnokiak használják. A kamara kezére úgy került, hogy Mezőtúrral együtt Lorántffy Zsuzsanna, a nagy birtokszerző tulajdonába jutott vásárlás útján, majd a Rákóczi család örökölte II. Rákóczi Ferentől 1711 után elkönfiskálták.

A volt Varsány mezőváros határa Alsó- és Felsővarsány pusztákra oszlott. Vályi András Szolnok filiájaként említi a pusztát. A XVIII. század végén Felsővarsány a Gorove és a Malonyay család használatában van, s később tulajdonjogát is megszerzik. 1837-ben és 1851-ben ők a tulajdonosok. Alsóvarsány földesuraként a majorsági gazdálkodásra berendezkedett, sok dohányt termelő Kállay nemzetséget jelöli meg Fényes Elek ezekben az években. Mindegyikőjük csak részbirtokos volt Varsányban, ekkor is a szolnokiak használták a pusztát egy részét. Palugyay Imre szerint – a közigazgatásilag Szolnok külterületének számítható – Felsővarsány pusztája 3100 hold, a Kállay család birtokába lévő Alsóvarsány 6000 hold (1300 négyszögöllel számítva) nagyságú volt. Pesty Frigyes 1864-ben Szolnok részeként említi a két Varsányt. Kétségtelen, hogy ekkor már nem a város, hanem Szolnokon lakó tulajdonosaik révén is ide számíthatta. Kincstári birtok azonban mindig maradt a területen, s éppen ezek parcellázásával kezdődik majd Rákóczi falva község története.

1880-1881-ben Fehér Miklós földművelésügyi államtitkár indítványára kezdődött meg a már lakott Felsővarsány pusztája önálló községgé való fejlesztése. Előbb mint telep közigazgatásilag Szolnokhoz tartozott, 1883-ban pedig önálló község lett, s mivel a terület egykor Rákóczi-birtok volt, a fejedelem iránti tiszteletből vette fel a Rákóczi falva nevet. Az önállósodás után, az új élet első jelzőiként, község házát, iskolát és jegyzői lakást építettek, ezek jellegzetessége, hogy II. Rákóczi Ferenc lebontott vadászkastélyának tégláiból emelték őket.

A századvég agrárszocialista szervezkedései Rákóczi falvát sem kerültk el. 1897-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt V. kongresszusáról készült beszámoló szerint a fővárosi szakmai és pártszervezeteken kívül a rákóczi falvi küldöttek is részt vettek a kongresszuson.

A település a két világháború között szerény mértékben gyarapodott, létét Szolnok közelsége határozta meg. 1926-ban bevezették a községbe a villanyt, artézi kutat fúrattak, utakat köveztek és autóbusszjáratot indítottak Szolnok és Rákóczi falva között. 1944. augusztus 20-án nagy légitámadás érte Rákóczi falvát. A repeszbombáktól a község lakosaiból sokan meghaltak és még többen megsebesültek.

A II. világháború hadműveletek következtében a község lakossága az 1944. januári 5653 főről ugyanezen év decemberére 4200 főre csökkent

A tanács 1950. október 26-án alakult meg, a tanácstagok száma ekkor 81 fő volt, a póttagoké 41 fő. A tanácsi apparátus létszáma ugyanekkor 12 fő, a tanácselnök Budai István. A tanácstagok közül 7 volt ipari munkás, 51 szegényparaszt, 10 középparaszt, 2 kisiparos illetve kiskereskedő, 11 pedig értelmiségi.

Varsány településének XVI. Századi jelentőségét jelzi, hogy az 1561-es dézsmajegyzék szerint a legtöbb tiszazugi települések ún. varsányi fertálllyal, illetve annak negyedével szedték a gabonát. 1. varsányi fertály három simándi köbökkel volt azonos, 1563-ban az egész Tiszatájon ezt a mértékegységet használták.

A XVII. század 60-as éveiből származó dézsmajegyzékek alapján következtethetünk Tiszavarsány szántóföldi növénytermesztésének legfontosabb vonásaira. A tavaszi gabona főleg árpa volt, ezt rendszerint kaszálták, míg a tavaszi gabonát (búzát és rozsot) főleg sarlózták. Bán Péter szerint azonban mezőváros gazdálkodásában nem a szántóföldi termesztés állt a legfontosabb helyen.

Református anyakönyvei 1881-től kezdődnek, ekkor Tiszaföldvár filiája. 1891-től lesz önálló anyaegyház. 1888-ban református imaháza van az iskolában, ebben 1888-tól lelkész-tanító működik. Református templomának előzménye az 1889-ben épített harangláb. A mai református templomot 1909-ben kezdték el építeni. A katolikus templom 1893-ban épült fel, s kivüle még volt egy 1850-ben épített urasági kápolna, amelyet Wodianer báró temetkezési helyéül is használt. 1906-tól van plébániája, de önálló anyakönyveit 1904-től vezették. 1891-ben a község vallási megoszlása a következő: római katolikus 1593, református 270, izraelita 22. A kép 1941-ben így alakul: római katolikus 4704, református 622, izraelita nincs.

A református iskola 1888-ban már felépült, a katolikusok az akkor még meglévő Rákóczi kastélyt használták tanítás céljára. A katolikus iskolaszék 1882-ben alakult és Pesti Lajos és Haim László tanítókat választották meg. 147 tanuló járt ebben az évben a katély-iskolába. 1892-ben a kastélyt lebontották

1945 előtt négy elemi iskolája volt. Ezekben 15 tanító 783 tanulót oktatott az 1925-1926-os tanévben. Legnagyobb volt a háromtantermes központi iskola, amelyet a kastély köveiből 1914-ben fejtettek be, hozzá igazgatói lakás is tartozott. 1914-1916-ban épült a kéttantermes, 1-4 osztályt befogadó református iskola. 1920-1924 között a nagy kocsmahelyén átalakítással készült el a háromtantermes, lakással ellátott Mészáros iskola, vagy Kis iskola. 1935 körül épült csak alsósok számára egy kéttantermes iskola, Gizi néni iskolája. 1948-ban a Rákóczifalva-Újtelepen és a Preizik-telepen lévő uradalmi iskolákat a gazdasági cselédek elköltözése miatt megszüntették, és az ipari munkásság és a SZIT munkacsoportjaival megkezdték a községben más helyen való felépítését. 1958-1960-ban a központi iskolát öttantermessé bővítették, tornatermet, öltözőket, szolgálati lakást, tanári és igazgatói szobát alakítottak ki, a református iskolát ugyanakkor lebontották.

1908 és 1951 között 15 Belügyminisztérium által engedélyezett egyesület és kör működött Rákóczifalván. Ezek közül legjelentősebbek voltak: a 48-as Kör, amelyik 1928-ban székházat épített magának. Tagjai református kiscgazdák voltak, 1910 körül épült a Katolikus Kör székháza. A Munkás Kör napszamosokat, kubikosokat, summásokat fogadott be vallási tekintet nélkül. Jelentős volt még az Iparos Olvasókör.

1920-ban alakult meg a Szabadoktatási Bizottság, amely vasárnap délutánonként az iskolában idősebb nők és férfiak számára elemi iskolai továbbképzést biztosított. 1927-ban az Iskolánkívüli Népművelési Bizottság a köröket használta fel vetített képes előadásainak megtartására. Leglátogatottabbak voltak a műkedvelő előadások. 1937-ben háromhónapos téli gazdasági tanfolyamot tartottak, amelyet 30 ezüstkalászos kiscgazda végzett el. Az egészségügyi zöldkeresztes és ápolónői tanfolyamokat sokan látogatták.

1942-ben 9 könyvtár működött a községben, 2 vallás- és közoktatásügyi minisztériumi, 2 földművelésügyi miniszteri népkönyvtár, 3 egyesületi, és 2 iskolai. A második világháború harcai során valamennyi elpusztult. 1923-24-ben épült Török Antal mozija, amelyet 1948-ban államosítottak. A mozihoz színpad is tartozott. 1960-ban 62 óvodai férőhelyre 73 gyermeket írtak be, akikkel 2 óvónő foglalkozott. 11 tantermes általános iskolájában a tanerők száma 26, a tanulók száma 664.

Művelődési házának befogadóképessége 250 fő volt, normálfilmes mozija 248 személyes, s heti hat előadást tartott. Egy közművelődési könyvtárában 930 kötet könyvet talált az olvasó. Ekkor a rádióelőfizetők száma 876, tv-előfizetőké 8. Vezetékes rádió nincs.

A település a Tiszától messze esett. Lakói a múlt században ásott kutak vizét itták. A Bagi-birtokon fúrtak először kutat a század elején. A tanácsház előtti kutat a község lakosai számára 1928-ban fúrták. 1945-ben a községnek két artézi kútja volt egy Főtéren, ez 17 Celsius fokos volt, hozama 40 liter percenként, a másik, Újtelepen lévő kút 16 Celsius-fokos volt, 25 liter/perc vízhozammal. 1958-ban a községben már 8 artézi kút volt, 4 a belterületen, 4 a külterületen. Közülük 6 közkút, 2 pedig közterületi kút volt. A községet 1926-ban villamosították. 1914-ben a községnek 1 orvosa és 2 szülésznője volt. 1945-ig 1 bába és két orvos biztosította a községben az orvosi és egészségügyi ellátást. Önálló körorvos 1923-tól van Rákóczifalván. 1933-tól gyógyszertár is működik. 1960-ban 2 körzeti orvos, 2 védőnő, 2 házi betegápoló és egy 20 férőhelyes bölcsőde jelenti a közvetlen orvosi és egészségügyi ellátást. A dolgozók nagy része bejáróként Szolnokon, Martfűn az üzemi orvosok rendelőit is igénybe veszi.

1930-ban belterületi útja kövezett volt, és a községet autóbusszjárat kötötte össze Szolnokkal. A tiszai átkelést komp biztosította. 1960-ban a belterületi utak hossza 20 km, amelyből 4 km kiépített. A járdák hossza 48 km, ebből épített 8 km. A közvilágítási lámpák száma 99, a közkutak száma 12, a gondozott park területe 2500 m².

Rákóczifalva városa Jász-Nagykun-Szolnok megye középső részén a megyeszékhelyhez közel, annak déli szomszédságában fekszik, a Tisza bal partján. Megközelíthető a Szolnok-Martfű közötti 442. számú főközlekedési útvonalon, mely áthalad a településen. Az igazgatási terület északról Szolnok-Szandaszőlőssel határos, délről Rákócziújfaluuval, keletről Kengyellel szomszédos. Nyugatról a Tisza-folyón túl Tószeg és Tiszavárkony, Vezenseny igazgatási területe határolja. A város Szolnoki Kistérség Többcélú Társulás tagja.

A település igazgatási területe 35,94 km² (3594,4995 ha): külterülete 3269,2843 ha, zártkertje: 21,1184, belterülete: 304,0968 ha, lakosainak száma 5307 fő. (2015. január)

Rákóczifalva történeti, területi, gazdasági fejlődését meghatározta az ipari települések Szolnok és Martfű szomszédsága és a Tiszán túli Tiszavárkony közelsége, a Tisza folyón való átkelés lehetősége (komp, révátkelés) és a „vizek közötti” jó termőhelyi adottságok.

b) A település régészeti örökségének felmérése, újonnan beépítésre szánt területek kijelölése esetén terepbejárással

Módszertan, jogszabályok

Jelen örökségvédelmi hatástanulmány a Kiszelovics és társa Településtervező KFT. megbízásából készült.

A hatástanulmány régészeti fejezeti Dr. Csányi Marietta régész szakértő 2018-ban elkészített régészeti fejezetének felhasználásával, annak aktualizálásával, kiegészítésével készültek.

A régészeti fejezet a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet szerint készült.

2001. évi LXIV. törvény 85/A. § (1) írja elő. „Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni.”

Ha a fenti törvényt, a törvény szellemének megfelelően, a régészeti örökség védelmében értelmezzük, akkor a legfontosabbnak azt tarthatjuk, ha a tervezett települési módosítások, építkezések lehetőleg nem érintik a régészeti lelőhelyeket, a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket pedig kormányrendeletben meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. Amennyiben a feltáráson előkerülő régészeti leletek a helyszínen nem őrizhetők meg, azokat kormányrendeletben meghatározottak szerint kell elhelyezni.

A régészeti védettség Rákóczi falván előforduló főformája, a *nyilvántartott régészeti lelőhely*, vagyis az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak. A régészeti érdekű területekre vonatkozó és a régészeti érdekű terület. Régészeti érdekű terület: valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető, **konkrét megjelölése a település megfelelő kutatottsága miatt nem vált szükségessé.** A minél teljesebb településrégészeti rekonstrukció azért kulcsfontosságú, mert az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezetének éppúgy célja a leletek - lelőhelyek megmentése, védelme, mint a beruházások elősegítése azzal, hogy **felhívja a figyelmet a lelőhelyekre, a feltárásukkal járó költségekre, a feltárások időtartamára, a feltétlenül kikerülendő, szigorúan védett helyekre, hogy — lehetőség szerint — csak elvétve fordulhasson elő, hogy a már folyó kivitelezési munkálatokat kelljen hosszú hónapokra felfüggeszteni a nem várt leletek előkerülése miatt.**

A **régészeti védettség** Rákóczi falván a **beruházóra háruló kötelezettségek** szempontjából az alábbi kategóriákba sorolhatók.

Nyilvántartott lelőhelyek

- 1. A feltétlenül kikerülendő lelőhelyek:** a halmok (településdombok és/vagy temetkezési helyek) (A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény alapján természetvédelem alatt is állnak), esetleg a középkori templomhelyek és más kiemelt jelentőségű, védett lelőhelyek.
A halmokkal kapcsolatban fontos tudnivaló, hogy **nem csupán magának a halomnak a bolygatása tilos, hanem 30 méteres körzetén belül minden talajmozgatással járó munka.**
- 2. Megelőző feltárással kötelezett régészeti lelőhelyek.** A többi nyilvántartott lelőhely, amennyiben a beruházást másutt nem lehet megvalósítani.

A földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez. Nem nagyberuházás esetén a

beruházó az előzetes régészeti dokumentáció készítésével feltárássra jogosult intézményt bízhat meg.

A földmunkával járó, nagyberuházásnak nem minősülő, új nyomvonalú, külterületi közútépítések előkészítése során a beruházó a régészeti érintettség felderítése érdekében a feltárássra jogosult intézménnyel előzetes régészeti dokumentációt köteles készíttetni a kerékpárút kivételével.

A nagyberuházásnak nem minősülő, földmunkával járó beruházások előkészítése során az előzetes régészeti dokumentáció tartalmi elemeire a törvény vonatkozó részeiben foglaltakat kell alkalmazni. A nyilvántartási adatok és - ha rendelkezésre áll - az előzetes régészeti dokumentáció adatai, valamint a beruházás régészeti örökségre gyakorolt hatása alapján a védettségi fokozat figyelembevételével a hatóság - jogszabályban meghatározottak szerint - a megelőző feltáráss keretében

a) régészeti megfigyelést ír elő, ha

aa) a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit,

ab) a régészeti örökség elemeinek előfordulása szórványos,

ac) a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökség elemeinek jelentkezési szintjét,

ad) a nyilvántartott régészeti lelőhely beruházással érintett területét korábban földmunkával bolygatták, vagy

ae) a beruházás műszaki jellege miatt a régészeti feladatellátás más módon nem végezhető el,

b) próbafeltárást ír elő - jogszabályban meghatározott kivételekkel -, ha

ba) előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez jogszabályban meghatározottak szerint nem végeztek próbafeltárást,

bb) földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg,

bc) a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert,

c) teljes felületű feltárást ír elő, ha

ca) a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának kiemelkedő fontosságú forrása,

cb) a beruházás történeti városmag területén valósul meg,

d) teljes felületű feltárást írhat elő, ha a feltáráss a tudományos ismereteket várhatóan jelentős új eredményekkel gazdagítja.

(4) A hatóság a (3) bekezdés a-d) pontjában meghatározott régészeti feladatokat a lelőhely különböző részei vonatkozásában eltérően is meghatározhatja.

Tájékoztató adatok:

Rákóczi-falva Város esetében az örökségvédelmi témakörben eljáró hatóság Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály.

Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezetének célja a lelőhelyek részletes ismertetése abból a célból, hogy a településrendezési koncepcióban ill. tervekben szereplő módosításoknak, fejlesztéseknek a hatása a régészeti örökség egyes elemeire nézve felmérhető legyen, s ezáltal a beruházó számára tájékoztatásul szolgáljon a rá váró kötelezettségekről.

Fontos tudnivaló: A terepbejárással, próbaátással vagy szakfelügyelettel ill. az előzetes régészeti dokumentáció elkészítésével nem zárulnak le okvetlenül a régészeti tennivalók. E munkák a felderítést célozzák, azok eredményétől függően további régészeti kutatásokra, azaz megelőző feltárássra is szükség lehet.

Egyedi esetekben felállíthatunk további alkategóriákat — javaslataink, tanácsaink vagy éppen sajátos helyi körülmények alapján. Ilyen lehet pl. olyan lelőhely, mely nagyon intenzívnek mutatkozik már a felszíni megfigyelések alapján is, s ezért feltáráss igen költséges és időigényes lenne. A

beruházás nem tilos e helyeken, csupán nem javasolt. Ez a figyelmeztetés a táblázat utolsó oszlopában, a megjegyzés rovatban szerepel. Rákóczifalva területén egyelőre nem ismerünk ilyen lelőhelyet.

Kiegészítő megjegyzések

A nyilvántartott lelőhelyek listája kiegészül a Rokkant földek lelőhellyel, melyet 2018-ban azonosítottak és bejelentése a központi nyilvántartásban megtörtént, azonban még az adatbázis nem tartalmazza.

Földrajzi bevezetés és településrégészeti jellemzők

Rákóczifalva Jász-Nagykun-Szolnok megye területén, Szolnok várostól délre, a Tisza bal partján fekszik. Maga a település az ártérből kiemelkedő impozáns magasparton épült, nagyszerű fekvése az ártér felől közelítve nyújt igazán fenséges látványt. A nagy folyó számtalan, mára már nagyrészt kiszáradt medre szabdalja felszínét, melyek némelyikéből csatornát alakítottak ki. A Tisza közelsége, az egykori medrek között magasodó árvízmentes vonulatok csalogatták elődeinket évezredekken át erre a vidékre. Az ártér 83-84 méteres tengerszint feletti magasságához képest, a partok magassága átlagosan 85-88 méter, a község területén a 90 métert is eléri.

Okleveles adatok alapján a Rákóczifalvát Varsánypuszta néven 1075-ben mezővárossá nyilvánították. A török hódoltság alatt a többi városhoz hasonló sorsra jutott, fokozatosan elvesztette jelentőségét, majd a török-kor végére el is néptelenedett. II. Rákóczi Ferenc Szegedről hozott lakossággal telepítette be újra.

Módszeres régészeti kutatások Rákóczifalva teljes közigazgatási területén nem folytak. A községből mégis több régészeti lelőhelyet ismerünk és számtalan tárgyat őriz a szolnoki múzeum sőt a MNM is. A lelőhelyek egy részét földmunkák, építkezések során a véletlen hozta felszínre, majd előkerülésüket kisebb-nagyobb leletmentés követte. Ilyen véletlennek köszönhetjük a szolnoki múzeum egyik büszkeségét, a „rákóczifalvi Vénuszt”.

Az utóbbi évek legjelentősebb régészeti kutatásai a Vásárhelyi-tervnek köszönhetően a Bivaly-tóitöltés áthelyezéséhez kapcsolódnak. Ezt a térséget előbb terepbejárással átkutattuk, majd az így feltérképezett lelőhelyeket a veszélyeztetett szakaszokon feltártuk. Ennek köszönhetően már nagyon sokat megtudtunk Rákóczifalva múltjáról. Amit eddig csak néhány szórványleletből ill. a közvetett adatokból valószínűsítettük, arról e munkák révén bizonyosságot szerezhettünk, nevezetesen azt, hogy ez a térség is más alföldi településekhez hasonlóan az újkőkor kezdetétől a magyarok bejöveteleig folyamatosan lakott volt.

A belterület különleges földrajzi-régészeti értékelhetősége

E tanulmányok célkitűzését figyelembe véve, a belterület, azaz jelen esetben maga a falu, speciális vagy még inkább, ellentmondásos területnek tekinthető. Minden település, így Rákóczifalva is, előreláthatólag a legtöbb fejlesztést, beruházást a belterületen kívánja megvalósítani: itt épülnek a házak, üzletek, létesülnek parkok, szabadidő központok, falusi turizmust szolgáló változtatások stb.— minden, mely a lakosság érdekeit szolgálja. A település központja, majd a köré csoportosuló épületek sora, az alapító ősök bölcsességének köszönhetően, az esetek többségében, a földrajzilag legoptimálisabb területet foglalja el. Feltételezhetjük tehát, hogy a mai településen, az álló házak alatt-között őskori, ókori, népvándorlás kori, középkori lelőhelyek bújnak meg, melyeket éppen a beépítettség miatt nem tudunk feltérképezni, s csak földmunka során véletlenül kerülhetnek felszínre. Mindezek folytán az a furcsa helyzet áll elő, hogy a múzeumi nyilvántartások alapján éppen a letelepedésre mindenkor legalkalmasabb terület tűnik lelőhelymentes vagy régészetileg ritkán lakott övezetnek. A valóságban azonban a belterületen minden “kapavágásnál” számítani kell leletek előkerülésére, ezért itt fokozott figyelem szükséges.

Minden településnél inkább vonatkozik ez a megállapítás Rákóczifalvára, amely a környék legmagasabban fekvő területén épült és nem véletlen, hogy a központban alig van olyan csatornázás, árokásás, melynek munkálatai régészeti leletek ne hoznának felszínre.

A régészeti védettség részletezése

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Azonosítatlan régészeti lelőhelyek

Azok a lelőhelyek tartoznak ide, melyekről korábbi régészeti kutatások során kerültek a múzeum régészeti gyűjteményébe leletek. Egy-egy szűkszavú leltárkönyvi bejegyzés tájékoztat bennünket csupán a tárgyak származási helyéről. Mivel azonban a bejegyzett dűlőnevek sajnos réges-régen feledésbe merültek, és már az EOV térképlapokon sem találhatók, e lelőhelyek azonosítása gyakorlatilag lehetetlen.

- **I. lelőhely**, Belterület: Közelebbről nem ismert területről származó sír került elő¹
- **II. Gorove-uradalom**, dohánypajta: Közelebbről ismeretlen helyről az 1930-as években ismeretlen korú sírról tudósít Zalotay Elemér.²
- **III. Ismeretlen**: Közelebbről ismeretlen helyről az 1960-as évek első felében került a szolnoki múzeumba a „rákóczifalvi Vénusz”.³

Feltétlenül kikerülendő, földmunkával nem bolygatható lelőhelyek (1. kategória)

Az ebbe a kategóriába tartozó lelőhelyek (földvárak, kunhalmok) a természetvédelmi törvény értelmében is védelem alatt állnak.

Az 1996. évi LIII. számú, a természet védelméről szóló törvény ab ovo kimondja védettségüket: 23 § (2) bekezdés: „(2) E törvény erejénél fogva védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár. Az e bekezdés alapján védett természeti területek országos jelentőségűnek [24. § (1) bekezdés] minősülnek.”

[f) a kunhalom olyan kultúrtörténeti, kulturális örökségi, tájképi, illetve élővilág védelmi szempontból jelentős domború földmű, amely kimagasodó jellegével meghatározó eleme lehet a tájnak;

g) a földvár olyan védelmi céllal létesített vonalas vagy zárt alakzatú földmű, amely azonosíthatóan fennmaradt domborzati elemként történeti, kulturális örökségi, felszínalaktani, illetve tájképi értéket képvisel.]

A halmok az ásatási eredmények alapján a rézkorban Kelet-Európa sztyepp-vidékéről területünkre érkezett (Kr. e. 3500 – 3000 táján) népesség sírmlékei, melyeket a későbbi korokban, elsősorban a középkorban előszeretettel használtak megtelepedésre, templomépítésre, utólagos temetkezésre – akár a kunok idejében is. (Innen származik népi elnevezésük, a kunhalom is.) Az Alföld síkságából látványosan kiemelkedő, rendszerint kör alapú, meredek lejtőjű, különböző magasságú, jelentős régészeti és tájképi értéket képviselő halmok bolygatása, elhordása, alakjuk megváltoztatása törvényileg tilos és feltétlenül elkerülendő.

- **16. lelőhely, Kengyel-laposi-halastó partján álló halom:**

Rákóczifalvától K-re, a Kengyel-laposi-halastó nyugati partján szabályos halom. Valószínűleg rézkori temetkezési hely.⁴

- **21. lelőhely, Gorove-halom II.:**

Rákóczifalvától DK-re, a 442. sz. főúttól K-re, kb. 700 m-re szabályos halom. Valószínűleg rézkori temetkezési hely.⁵

¹

²

³

⁴ KÖH azonosító: 54183.

⁵ KÖH azonosító: 77641

- **22. lelőhely, Gorove-halom I.:**

Rákóczifalvától DK-re, a 442. sz. főúttól K-re, kb. 350 m-re szabályos halom. Valószínűleg rézkori temetkezési hely.⁶

- **23. lelőhely, Róka-halom:**

A lelőhely egy hosszú dombvonulaton helyezkedik el Szolnok és Rákóczifalva között, a két település határán, Rákóczifalvától ÉK-re. Valószínűleg rézkori temetkezési hely.⁷

Megelőző feltárást igénylő régészeti lelőhelyek

- **1. lelőhely, Kastélydomb:**

A település nyugati szélén, a mai temetőtől délre lévő homokdombot az 1960-as évektől több ütemben gyakorlatilag kibányászták. 1962- ben majd az 1980-as években a szolnoki múzeum régészei feltárást végeztek a helyszínen. Kora és késő bronzkori, római kori (szarmata) és népvándorlás kori (gepida, avar) és árpád-kori sírok láttak napvilágot. A lelőhely nagyrészt megsemmisült illetve leletmentések révén feltárássra került. A homokdomb még megmaradt kis szigetein azonban még számítani lehet sírok előkerülésére.⁸

- **2. lelőhely, Balázs Antal kertje:**

A lelőhely kiterjed a Polgármesteri Hivatal udvarára is, valójában ugyanakkor a késő bronzkori temetőnek a sírjai kerültek itt elő, ami Kastélydombon is feltárássra került és melyről ez a régészeti kultúra a rákóczifalvi csoport nevet kapta. A Polgármesteri Hivatal udvarán 2000-ben néhány zsugorított csontvázas sír került elő csatornázás közben.⁹

- **3. lelőhely, Malom udvara:**

Ismeretlen korú csontvázas sírt tárt fel Márton Lajos a MNM régésze; feltehetően ez is késő bronzkori.¹⁰

- **4. lelőhely, Ősi-Tisza-meder:**

A településtől K-re a kengyeli Halas-tó partján római kori szarmata telepnyomokat talált Cseh János.¹¹

- **5. lelőhely, Fő-út 11.:**

Túróczi Lajos portáján késő bronzkori urnatemető sírja került elő.¹²

- **6. lelőhely, Petőfi utca 7.:**

A jelzett házzal szemben késő bronzkori zsugorított csontvázas sír került elő¹³

- **7. lelőhely, Erdőparti határrész:**

Rákóczifalvától délre, néhány 100 méterre, az ÉNY-DK-i irányú, a tiszai ártérből 3-4 m-re kiemelkedő, szakadó magasparton római kori szarmata település telálható.¹⁴

- **8. lelőhely, Bivaly-tói-csatorna partja, Bagi-föld I.:**

A Bivaly-tói főcsatorna DK-i partján, nagyjából É-D-i irányú dombháton őskori, újkőkori (alföldi vonaldíszes kerámia) és árpád-kori leletek kerültek a szántással a felszínre. A 2005-2007. között zajlott régészeti feltárással ennél sokkal több korszakot leleteit hozta napvilágra. A felsoroltakon kívül rézkori temető és település, késő bronzkori temető és település, vaskori (kelta) település, római kori (szarmata, telep és temető), népvándorlás kori (gepida és avar) telep és temető, árpád-kori falu került elő. A lelőhely északi fele lett feltárva, a délit a beruházás ill. ennél fogva a feltárással érintette.¹⁵

- **9. lelőhely, Bivaly-tói-csatorna partja, Bagi-föld II.:**

⁶ KÖH azonosító: 77643

⁷ KÖH azonosító:86253.

⁸ DJM RégAd 32-33-68; 41-68; 71-68; KÖH azonosító: 25489

⁹ Stanczik Ilona: Hild Viktor jegyzeteiből, Szolnok 1975. 62.; DJM RégAd 1255-2002.; KÖH azonosító:32691

¹⁰ Stanczik Ilona: Hild Viktor jegyzeteiből, Szolnok 1975. 62.; KÖH azonosító: 31733

¹¹ Cseh János – Múzeumi Levelek 51-52 (1986) 3-16; KÖH azonosító: 35752

¹² DJM RégAd 181-70.; Múzeumi Levelek 1959 (7); KÖH azonosító:35753

¹³ DJM RégAd 158-70.; KÖH azonosító: 35755

¹⁴ Cseh János – Múzeumi Levelek 49-50 (1985) 3-21.; KÖH azonosító: 35754.

¹⁵ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005. KÖH azonosító: 50722

A tervezett Bivaly-tó közepén, ahol ÉNY–DK-i irányú gerincek váltakoznak mélyedésekkel, két földút találkozásánál nagy kiterjedésű lelőhelyet lehetett a terepbejárás során találni. A leletek között őskori, újkőkori (alföldi vonaldíszes kerámia), vaskori (szkíta), szarmata és népvándorlás kori kerámiatöredékek fordultak elő. Az ásatás során a lelőhely kevésbé intenzívnek bizonyult és zömmel római kori (szarmata) telepmaradványok kerültek elő.¹⁶

▪ **10. lelőhely, Bivaly-tói-csatorna partja, Rökkant-föld I.:**

A Bivaly-tói-főcsatorna É–D-i irányú folyását kelet felől kísérő parton nagy kiterjedésű lelőhely található. A leletek sűrűsége intenzív telepjelenségeket sejtet. A leletek több régészeti korszak településéről tanúskodnak. Közelebről meg nem határozható jellegtelen őskori edénytöredékek mellett, újkőkori (alföldi vonaldíszes kerámia), római kori szarmata és gepida kerámia fordult elő. A leletek között őrlőkő is előfordult és egy különleges, kerek, egyik oldalán domború agyagtárgy is. A feltáráson a felsorolt korszakok leletei fordultak elő, legintenzívebbnek a szarmata telepjelenségek bizonyultak. A lelőhelynek csak a déli, az új töltés nyomvonalába eső vége lett feltárva, nagy része észak felé húzódik a Bivaly-tói csatornát kísérő parton.¹⁷

▪ **11. lelőhely, Bivaly-tói-csatorna partja, Rökkant-föld II.:**

A leendő töltés vonalában, ahol a töltés az ÉK–DNY-i irányú földutat keresztezi, hosszú, keskeny, ÉNY–DK-i irányú vizenyős sáv délnyugati partján, szélesen és hosszan húzódik a nagy kiterjedésű régészeti lelőhely. Felszínén őskori, újkőkori (alföldi vonaldíszes kerámia), késő szarmata leleteket gyűjtöttünk. Utóbbi korszakra, talán már a hun idősakra utal az egyik töredéken látható besimított vonal alatt hullámvonal díszítés. A feltáráskor e lelőhelyen a római kori szarmaták települése és temetőjének részlete került elő. Ez a lelőhely is az új töltéstől északra tovább folytatódik, érintetlenül.¹⁸

▪ **12. lelőhely, Bagi-föld 5.:**

A leendő töltés vonalában, a 11. lelőhelynél már megfigyelt és leírt ÉNY–DK-i irányú vizenyős sáv délnyugati partján, szélesen és hosszan húzódik a nagy kiterjedésű régészeti lelőhely. Szántott felszínén a sarjadó vetés közül őskori, újkőkori (alföldi vonaldíszes kerámia), késő szarmata és gepida valamint árpád-kori és késő középkori leletek szóródtak. A feltáráskor a római kori szarmaták településobjektumai kerültek elő. Ez a lelőhely is az új töltéstől északra tovább folytatódik, érintetlenül.¹⁹

▪ **13. lelőhely, Varsány-puszta.:**

Rákóczi falvától délkeletre, a gátórházhoz vezető műút kanyarja és a Bivaly-tói-főcsatorna közti, letelepedésre ideálisnak mondható partos kiemelkedésen mindössze két leletet: egy kova pengét és egy őskori edényfület eredményezett a terepbejárás. A később végzett próbaásatáson a leendő töltés nyomvonalában nem kerültek elő régészeti objektumok. Mindazonáltal a két talált leletet nem tekinthetjük semmisnek.²⁰

▪ **14. lelőhely, Bagi-föld 10.:**

A tervezett Bivaly-tó közepén, ahol ÉNY–DK-i irányú gerincek váltakoznak mélyedésekkel, a 9. lelőhelynél leírt két földút által bezárt északkeleti derékszögben, az egyik földháton szórványosan előforduló, jellegtelen őskori cserepek szóródtak. Az ásatáson őskori és népvándorlás kori objektumok kerültek elő.²¹

▪ **15. lelőhely, Bivaly-tói-csatorna partja, Bagi-föld 11.:**

¹⁶ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005.; Az ásatást az ELTE Régészettudományi Intézete végezte. KÖH azonosító: 50723

¹⁷ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005. KÖH azonosító: 50730

¹⁸ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005. KÖH azonosító: 50731.

¹⁹ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005.; E lelőhelyen a feltárást az ELTE Régészettudományi Intézete végezte. KÖH azonosító: 50732.

²⁰ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005. KÖH azonosító: 50737

²¹ Csányi Marietta: Régészeti terepbejárás dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005.; E lelőhelyen a feltárást az ELTE Régészettudományi Intézete végezte. KÖH azonosító: 50738.

A Bivaly-tói-főcsatornából kiágazó itt É–D-i irányú, Fényes-tói-mellékcsatorna nyugati, lankás partján őskori, újkőkori (alföldi vonaldíszes kerámia) leleteket, szarmata korongolt szürke és vörös színű valamint durva, kézzel formált cserepek szóródtak. A földmunka ill. az ásatás csak a lelőhely kis részét érintette, a többi régészeti objektum továbbra is a föld felszín alatt található.²²

▪ **17. lelőhely, Kengyel-part II:**

Rákóczi-falvától K-re, a Kengyeli Főcsatorna Ny-i partján őskori és Árpád-kori település.²³

▪ **18. lelőhely, Felső-Varsány-puszta, Kengyel-part:**

Újkőkori, rézkori, késő bronzkori és népvándorlás kori település.²⁴

▪ **19. lelőhely, Bagi-föld 12. lelőhely:**

A lelőhelyen 2006-ban ásatás folyt, melynek során őskori, avar és Árpád-kori telepjelenségek kerültek felszínre.²⁵

▪ **20. lelőhely, Rokkant-földek:**

A Bivaly-tói főcsatornától délre, a Rokkant-földek magas part északi részén kiterjedt, közel 40 hektáros területen terülnek el a középkori Varsány falu központjának a maradványai. A lelőhely terepbejárások és fémdetektoros vizsgálatok során sok százas nagyságrendben adja a leleteket, a felszínen az egykori templom helye is meghatározható.²⁶

²² Csányi Marietta: Régészeti terepbejárási dokumentáció a Bivaly-tói töltés áthelyezéséhez. KÖH 600/1728/2005.; E lelőhelyen a feltárást az ELTE Régészettudományi Intézete végezte. KÖH azonosító: 50740

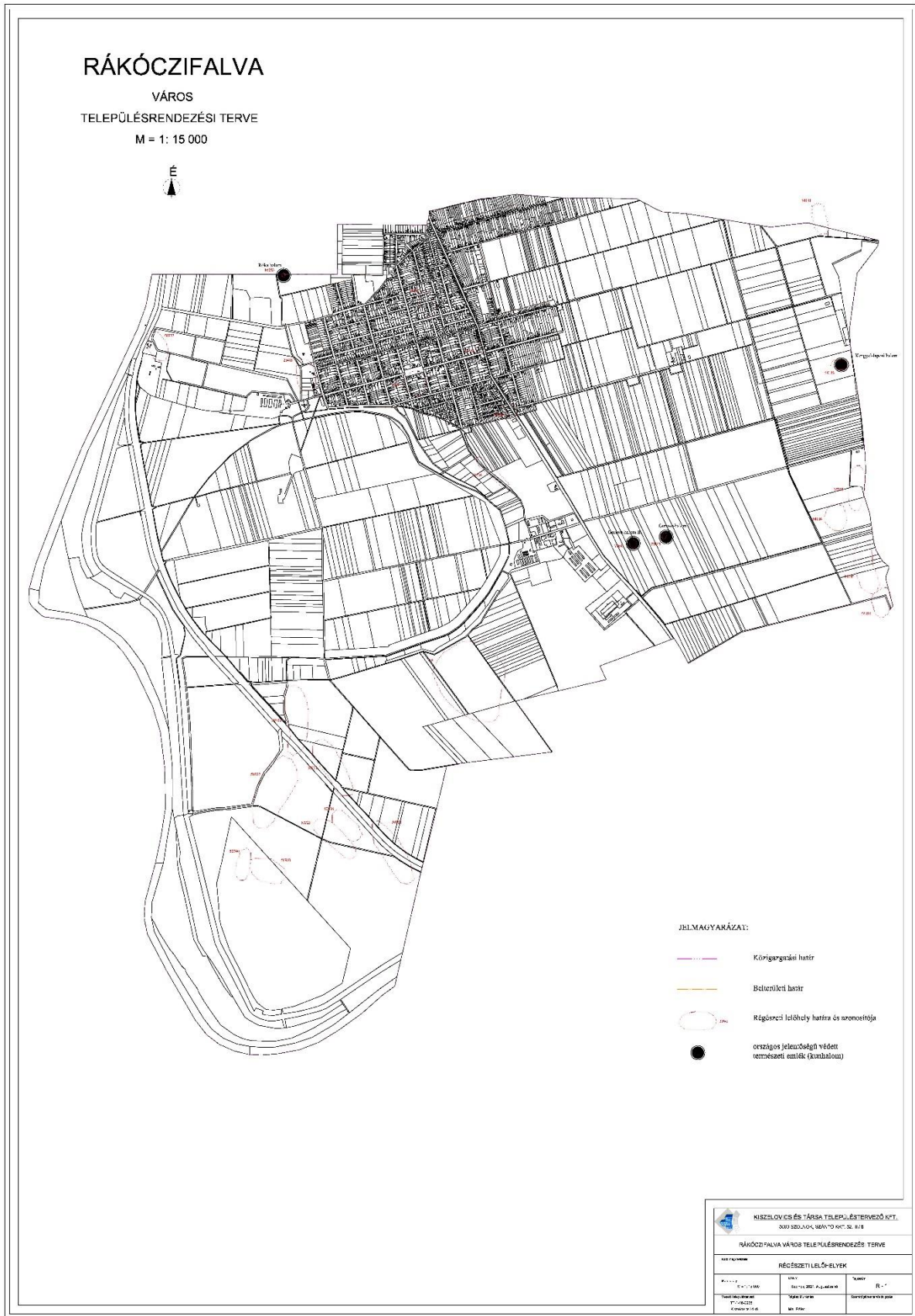
²³ KÖH azonosító: 54184

²⁴Állapotfelmérő dokumentációk: NyTi-3227/03; 600/1905/2015. KÖH azonosító:54185.

²⁵ KÖH 600/1728/1/2005; KÖH 600/1133/2007. KÖH azonosító:56960

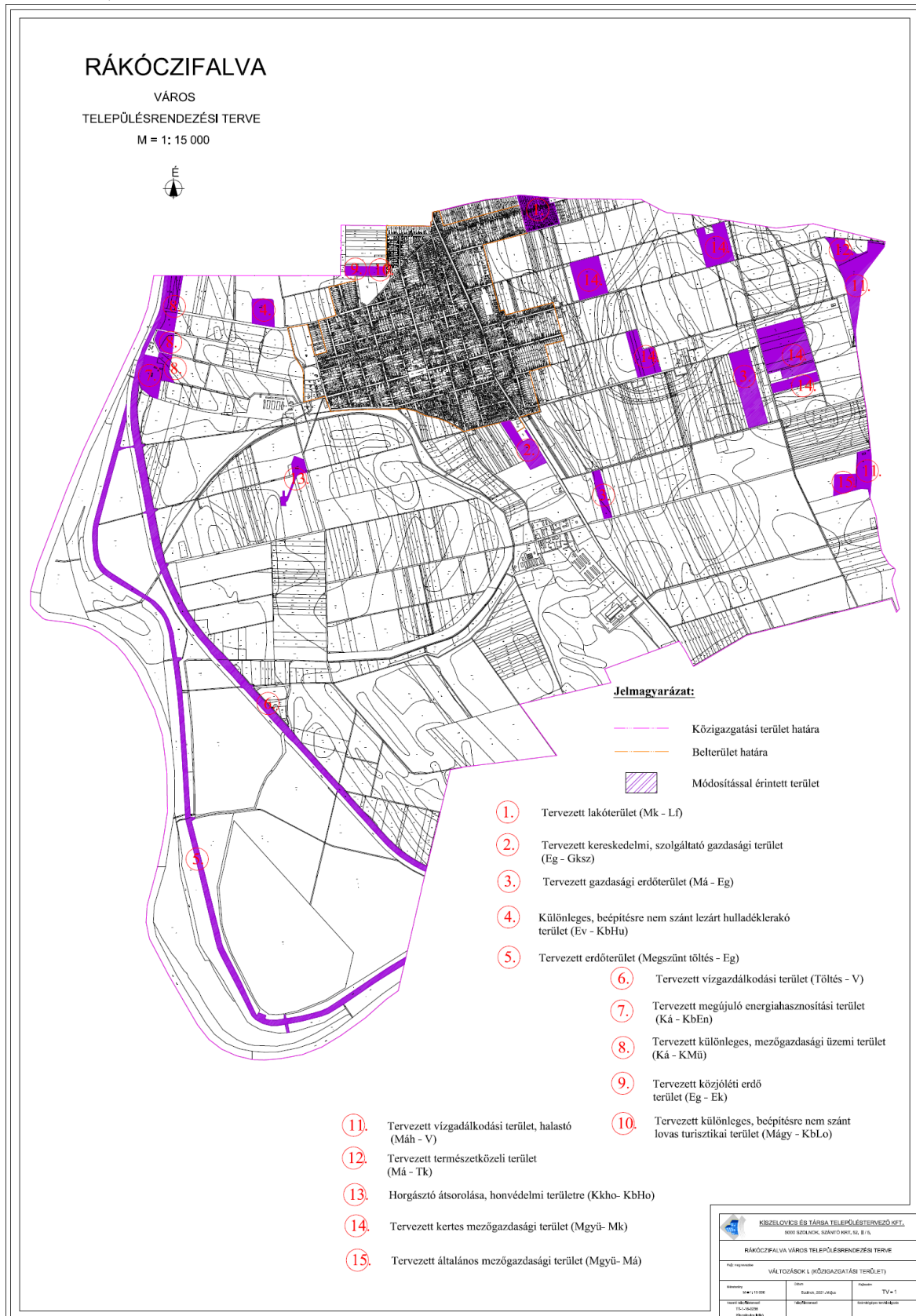
²⁶ A lelőhely nyilvántartásba vétel alatt van, a Damjanich János Múzeumba bekerült leletek alapján, valamint szakirodalomban: Cseh János: Régészeti krónika – a szerző Jász-Nagykun-Szolnok megyei kutatásai a 2018-as esztendőben. Tisicum 28 (2020) 107-123.

Hatáselemzés: a településtervezési koncepcióban szereplő módosítások és a régészeti védettség viszonya

Tervezett fejlesztések, külterület:

Fejlesztések Rákóczifalva, külterület

1. Volt zártkertek lakóterületbe sorolása belterületbe vonással, új beépítésre szánt terület kijelölése
A település északi részén található zártkerti telkek részben beépítve. A terület magasabb térszín, amely a környezetéből enyhén kiemelkedik. A területen régészeti lelőhely nem ismert, de a formáció Szolnokhoz tartozó északi részén ismert lelőhely (Szolnok I. Homok 31808), így lehetséges örökségvédelmi érintettség.
E kérdésben az örökségvédelmi szakhatóság dönt. A szakhatóság Rákóczifalva esetében: Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály, Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékeségi területtel.
2. A Külterületen a belterülettől délre lévő területen új beépítésre szánt területként kereskedelmi, szolgáltató, gazdasági terület kijelölése
A belterülettől közvetlenül délre a 442-es út nyugati oldalán található terület. A kijelölt rész két ismert lelőhely (Fő út 11. és Erdőparti határrész) között található egy magas part széléhez közeli magasabb részen. Régészeti érintettség valószínű, beruházások megvalósulása esetén régészeti felügyelet javasolt.

E kérdésben az örökségvédelmi szakhatóság dönt. A szakhatóság Rákóczifalva esetében: Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály, Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékeségi területtel.
3. Tervezett gazdasági erdőterületek (az Országos Erdőállomány adattár szerint erdők), az aktivitásérték pótlása miatt
A belterülettől keletre és délkeletre található földek. A területen régészeti érintettség nem ismert. A változtatás örökségvédelmi szempontból nem releváns.
4. Rekultivált hulladéklerakó területbe sorolása
A belterülettől nyugatra található terület. A telekterületén régészeti lelőhely nem ismert, természetföldrajzi jegyek alapján régészeti korú megtelepedés nem valószínűsíthető és már a múltban is nagyobb földmunkák zajlottak itt, így az átsorolás nem jelent örökségvédelmi besorolásban változást.
5. A megszünt töltés erdőterületbe sorolása
A külterület délkeleti határán a Tisza-mentén egykori ártérben futó terület átsorolása. Már megtörtént változás. Örökségvédelmileg nem érintett.
6. A töltés vízgazdálkodási területbe sorolása
A település délkeleti részén Varsány-pusztán és Bagi-földleken keresztül futó árvízvédelmi töltés adminisztratív átsorolása. A feltárások a területen a töltés építésekor megtörténtek.
7. Tervezett különleges megújuló energiahasznosítási terület (napelempark)
A település nyugati határán, a Tisza parton található terület. A kijelölt telek északi részét érinti az ismert Varsány-pusztai lelőhely. A telek elhelyezkedése Tisza magas part és az ismert lelőhely miatt a beruházás megvalósulását régészeti felügyeletnek a déli részen, és megelőző feltárásnak a lelőhely által érintett északi részen, kell kísérmie.
E kérdésben az örökségvédelmi szakhatóság dönt. A szakhatóság Rákóczifalva esetében: Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály, Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékeségi területtel.
8. Tervezett különleges mezőgazdasági üzemi terület (jogsabály változás miatti átnevezés , eddig állattartó területbe volt sorolva)

A település nyugati határán a Tisza magas partján található telkek. A területen Varsány-puszta néven ismert régészeti lelőhely található, így amennyiben az adminisztratív átsoroláson túl beruházás történik, úgy próba feltárás szükséges lesz.

E kérdésben az örökségvédelmi szakhatóság dönt. A szakhatóság Rákóczifalva esetében: Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály, Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékességi területtel.

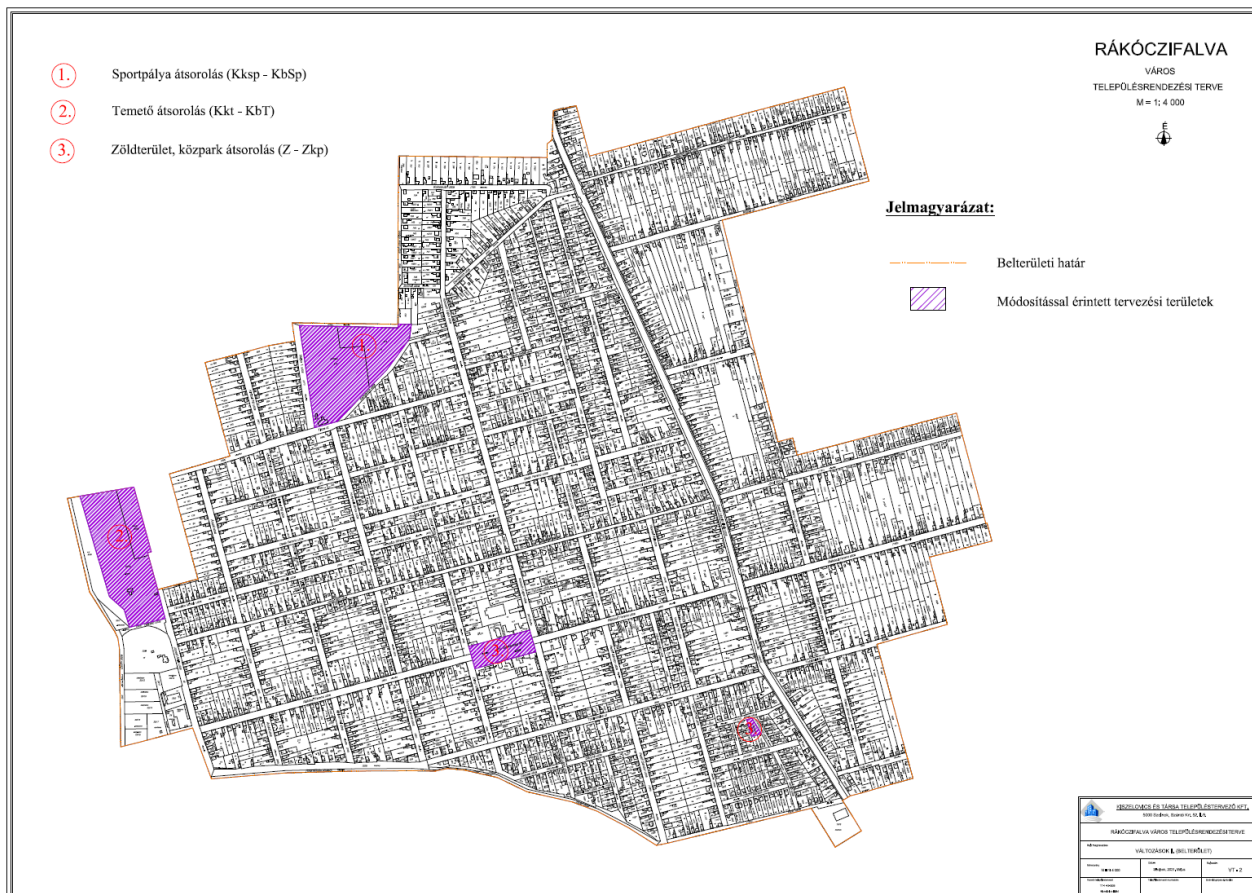
9. Tervezett közjóléti erdő (parkerdő) jelenlegi erdőterület átsorolásával
A belterülettől közvetlenül északra található erdőterület. A területen régészeti lelőhely nem ismert, az átsorolás használatban nem jelent változást.
10. Tervezett különleges beépítésre nem szánt lovasturisztikai terület
A belterülettől közvetlenül északra található, jelenleg szántóként használt terület. Régészeti lelőhelyet innen nem ismerünk, de a környezetében található lelőhelyek miatt, amennyiben a beruházás során földmunkára kerül sor, úgy régészeti felügyelet javasolt.

E kérdésben az örökségvédelmi szakhatóság dönt. A szakhatóság Rákóczifalva esetében: Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály, Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékességi területtel.

11. Tervezett vízgazdálkodási terület (halastó jogszabály változás miatti átsorolása)
A település északkeleti szélén egykori Tisza-mederben (Cseber-ér) kialakított halastó adminisztratív átsorolása. A terület víz alatt áll, örökségvédelmi szempontból változás nem történik.
12. Tervezett természetközeli terület (vízállásos terület jogszabályváltozás miatti átsorolása)
A település északkeleti szélén egykori Tisza-mederben (Cseber-ér) kialakított halastó partjának adminisztratív átsorolása. A terület víz alatt áll, örökségvédelmi szempontból változás nem történik.
13. Horgászterület átsorolása honvédelmi célú területre (jelenleg is honvédelmi terület)
A település délnyugati részén, a Varsány-puszta területén adminisztratív változás. A terület régészetileg nem érintett.
14. Kertés mezőgazdasági terület (a gyümölcsös területek jogszabályváltozás miatti átsorolása)
A település keleti részén négy külön álló földterületen adminisztratív átsorolás. A változtatás a használatban változást nem jelent, a területeken régészeti lelőhely nem ismert. A természetföldrajzi viszonyok (egykori vízfolyás partjain) okán régészeti érintettség lehetséges, de a használati mód és a változtatás örökségvédelmi szempontból nem releváns.
15. Általános mezőgazdasági terület (nem gyümölcsös terület tényleges területhasználatnak megfelelő besorolása)
A település keleti szélén található terület az egykori Cseber-ér magas partján. A terület két régészeti lelőhely (Ősi Tiszameder és Kengyel-part II.) által is érintett. A változtatás adminisztratív átsorolás, területhasználaton nem változtat, így örökségvédelmi szempontból nem releváns.

Tervezett fejlesztések belterület:

Fejlesztések Rákóczi falva, belterület

1. Sportpálya jogszabály változás miatti átsorolása
A belterület északnyugati részén található jelenleg is álló sportpálya terület. A változtatás csak adminisztratív, régészeti örökséget nem érinti. A területen régészeti lelőhely nem ismert, de a közelében található ismert lelőhelyek sokasága miatt, amennyiben további fejlesztések történnek, úgy örökségvédelmi érintettség valószínűsíthető.
2. Temető jogszabály változás miatti átsorolása
A belterület nyugati részén az ismert Kastélydomb bronzkori temető északi folytatása. A változtatás adminisztratív jellegű. használatban nem történik változás.
3. Zöldterület jogszabály változás miatti átsorolása
A belterület belső részein a Rákóczi Ferenc utcában lévő közpark és a Szőlő utcában létező parkos terület adminisztratív átsorolása, használat módja nem változik. Esetleges további fejlesztéseknél figyelembe kell venni, hogy a Rákóczi Ferenc utcában található terület az ismert Balázs Antal kertje nevű lelőhelyen található, ahol bronzkori temető van.

Összefoglalás

A város közigazgatási határa kicsi 3594 hektár. A régészeti kutatás egyenlenségeivel magyarázható, hogy viszonylag kevés a régészeti lelőhelyek száma, és a meglévők is egy-egy területen koncentrálnak.

A város közigazgatási határán belül 23 régészeti lelőhelyet vettünk számba. Közülük a halmok feltétlenül kikerülendők. A többi nyilvántartott lelőhelyen – amennyiben valamilyen fejlesztést kívánnak megvalósítani – a törvény megelőző régészeti feltárást ír elő. Ez alól a kötelezettség alól azoknál a lelőhelyeknél sem lehet kivételt tenni, ahol részleges feltárás már történt. (L. Bivaly-tói töltésáthelyezéshez fűződő feltárások.). Az örökségvédelemmel kapcsolatos kérdésekben azonban mindenkor a *Jász – Nagykun – Szolnok Megyei Kormányhivatal, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Építésfelügyeleti és Örökségvédelmi Osztály* állásfoglalása a mérvadó.

Fontos tudnivaló, hogy soha nem tudhatjuk, mi rejlik a földben — nemcsak a felsorolt helyeken, hanem bárhol a felszín alatt megbújhatnak leletek. Ezért a földmunkával járó beruházásoknál mindenkor figyeljenek a földből kiforduló tárgyakra, apró cseréptöredékekre, kövekre, csontokra, s jelentsék előkerülésüket a helyi jegyzőnél vagy a megyei hatáskörű szolnoki Damjanich János Múzeumban.

Végezetül felhívjuk a figyelmet arra, hogy - a régészeti lelőhelyekre vonatkozóan – a régészeti örökségvédelmi hatástanulmány a címlapon ill. az alul feltüntetett időpontban érvényes állapotot tükrözi. A régészeti kutatások a megye területén továbbra sem állnak meg, a fenti településrégészeti kép ezért módosulhat.

A hatástanulmány Dr. Csányi Marietta régész 2018-ban készített örökségvédelmi hatástanulmány aktualizálásával, kiegészítésével készült, mely kiegészítést Mali Péter régész (nyilvántartási szám: 21-0479) készítette.

Rövidítések:

DJM = Damjanich János Múzeum

MNM = Magyar Nemzeti Múzeum

RégAd = Régészeti Adattár

KÖH = Kulturális Örökségvédelmi Hivatal

Ltsz.: leltári szám

Összesítő táblázat:

- Az első oszlopban a lelőhelyek sorszáma szerepel
- A második oszlopban a dűlőnév
- A harmadik oszlopban a lelőhely jellege (Pl.: telep, temető, régészeti érdekű hely stb.)
- A negyedik oszlopban a szükséges ill. javasolt intézkedés
- Az ötödik oszlopban az EOVS (Egységes Országos Vetület) térképlap száma
- A hatodik oszlopban a lelőhely középponti EOVS koordinátái
- A hetedik oszlopban a lelőhely tengerszint feletti magassága
- A nyolcadik oszlopban a lelőhely állapota, ha van rá adat.
- A kilencedik oszlopban a KÖH azonosítási száma – amennyiben szerepel az adatbázisban.

Nyilvántartott azonosítatlan lelőhelyek								
Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV térkép-lap	Koordináták (x; y)	Tszf. m	A lelőhely állapota	KÖH azonosító
I.	Belterület	Temető				Nem lokalizálható		42331
II.	Gorove-uradalom	Sír				Nem lokalizálható		42337
III.	Ismeretlen	"Rákóczifalvi Vénusz"-szórvány				Nem lokalizálható		-

Feltétlenül kikerülendő lelőhelyek (1. kategória)								
Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV térkép-lap	Koordináták (x; y)	Tszf. m	A lelőhely állapota	KÖH azonosító
16	Kengyel-laposi-halastó partján álló halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	57-344	743390; 194530	95		54183
21	Gorove-halom II.	Halom	Feltétlenül kikerülendő	57-344	741492; 192905	91		77641
22	Gorove-halom I.	Halom	Feltétlenül kikerülendő	57-344	741777; 192975	91,8		77643
23	Róka-halom	Halom	Feltétlenül kikerülendő	57-344	738319; 195344	88	Részben bolygatott	86253

Megelőző feltárást igénylő nyilvántartott lelőhelyek (2. kategória)								
Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV térkép-lap	Koordináták (x; y)	Tszf. m	A lelőhely állapota	KÖH azonosító
1	Kastély-domb	Temető	Megelőző feltárás	57-344	738522; 194434	90	Nagyrészt megsemmisült ill. feltárt	25489

Megelőző feltárást igénylő nyilvántartott lelőhelyek (2. kategória)								
Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV térkép-lap	Koordináták (x; y)	Tszf. m	A lelőhely állapota	KÖH azonosító
2	Balázs Antal kertje - Polgármesteri Hivatal udvara	Temető	Megelőző feltárás	57-344	739516; 194359	89	Bolygatott, részben feltárt	32691
3	Malom-udvar	Sír	Megelőző feltárás	57-344	740095; 194680	88	Bolygatott, részben feltárt	31733
4	Ősi-Tisza-meder	Telep	Megelőző feltárás	57-344	743524; 193410	84	Bolygatott, részben feltárt	35752
5	Fő-út 11	Urnasír	Megelőző feltárás	57-344	740384; 194100	89	Bolygatott, részben feltárt	35753
6	Rákóczifalva Petőfi u.7. környéke	Sír	Megelőző feltárás	57-344	739627; 195077	89	Bolygatott, részben feltárt	35755
7	Erdő-parti határ	Telep	Megelőző feltárás	57-344	740218; 193548	83	Bolygatott, részben feltárt	35754
8	Bivaly-tói-csatona partja, Bagi-föld I.	Telep Temető	Megelőző feltárás	47-122	738226; 190658	85	Északi fele feltárva, feltárás után kibányászva. Déli része érintetlen.	50722
9	Bivaly-tói-csatona partja, Bagi-föld II.	Telep Temető	Megelőző feltárás	47-122	738781; 190236	85	Nagyrészt feltárva, majd kibányászva	50723
10	Bivaly-tói-csatona partja, Rokkant- föld I.	Telep Temető	Megelőző feltárás	47-122	738433; 191320	85-87	Az új töltés nyomvonalában feltárva	50730

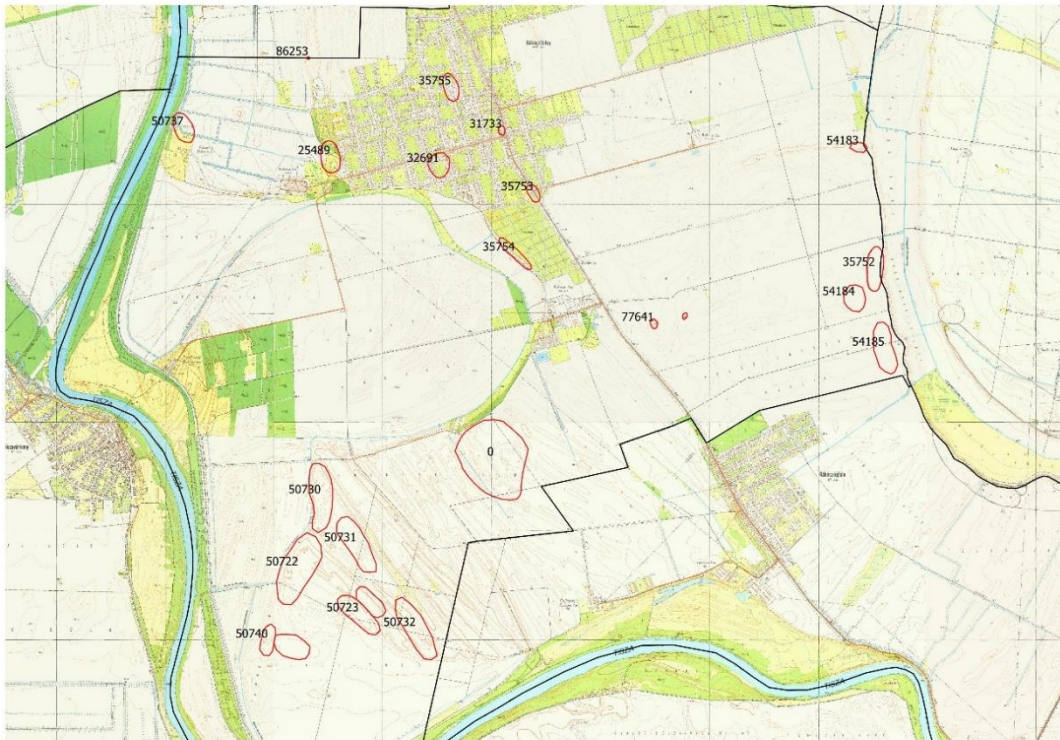
Megelőző feltárást igénylő nyilvántartott lelőhelyek (2. kategória)								
Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV térkép-lap	Koordináták (x; y)	Tszf. m	A lelőhely állapota	KÖH azonosító
11	Bivaly-tói-csatorna partja, Rökkant-föld II.	Telep Temető	Megelőző feltárás	47-122	738761; 190880	87	Az új töltés nyomvonalában és az anyagnyerőhely területén feltárva	50731
12	Bagi-föld 5.	Telep Temető	Megelőző feltárás	47-122	739305; 190102	87	Az új töltés nyomvonalában feltárva	50732
13	Varsány-puszta	Szórványtelep	Szakfelügyelet	47-122	737173; 194703	85-86	Az új töltés nyomvonalában feltárva	50737
14	Bagi-föld 10.	Telep	Megelőző feltárás	47-122	738889; 190346	85	Részben feltárva	50738
15	Bivaly-tói-csatorna partja, Bagi-föld 11.	Telep	Megelőző feltárás	47-121	737948; 189995	85	Részben feltárva	50740
17	Kengyel-part II.	Telep	Megelőző feltárás	57-344	743337; 193140	86		54184
18	Felső-Varsány-puszta, Kengyel-part	Telep	Megelőző feltárás	57-344	743589; 192754	86		54185
19	Bagi-föld 12. lelőhely	Telep	Megelőző feltárás	47-122	738167; 189939	85	Részben feltárt	56960
20	Rökkant-földek	Telep	Megelőző feltárás	47-122	739985; 191689	87-90		Nyilvántartásba vétel alatt

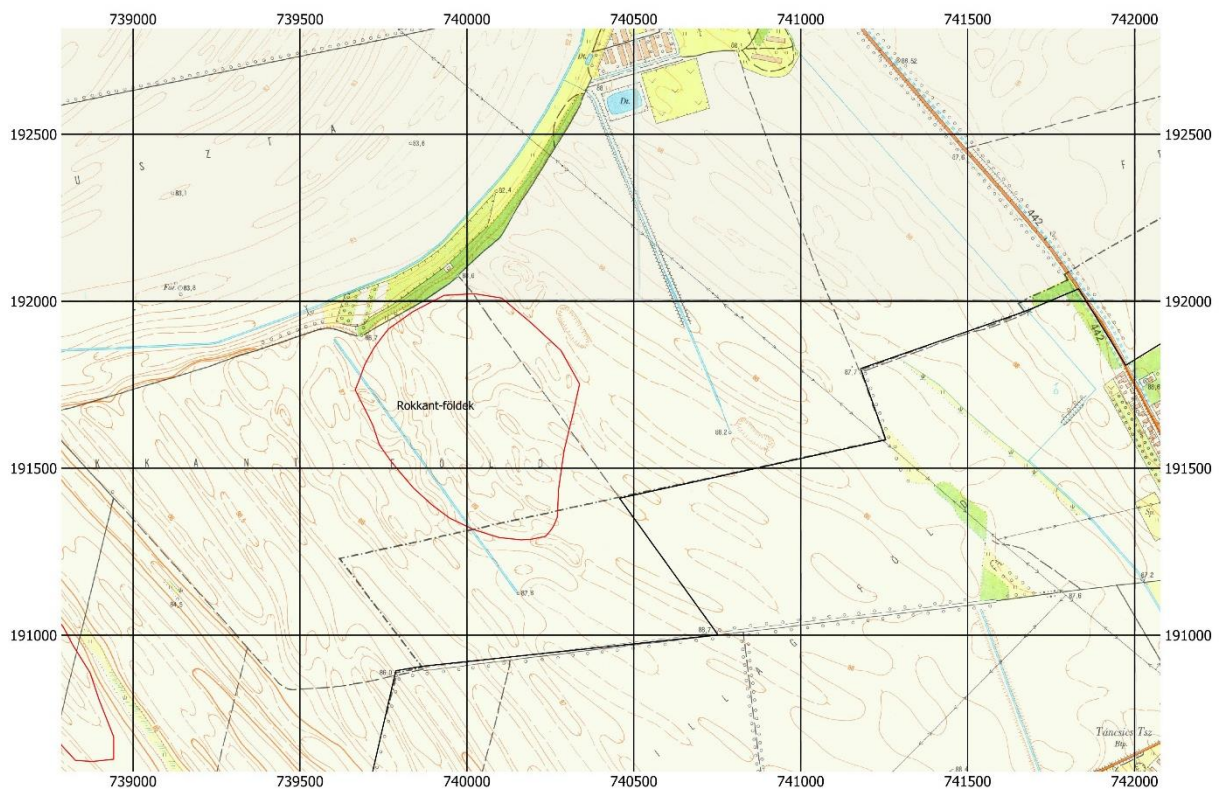
Megelőző feltárást igénylő nyilvántartott lelőhelyek (2. kategória)								
Szám	Dűlőnév	Lelőhely jellege	Intézkedés	EOV térkép-lap	Koordináták (x; y)	Tszf. m	A lelőhely állapota	KÖH azonosító
21.	Kengyel – part II	Telep	Megelőző feltárás	57-344	743337; 193140	86		54 186
22.	Cseber – ér dűlő							54 181

Térkép

Rákóczifalva, Rokkant földek új lelőhely

Új beépítésre szánt terület kijelölése esetén terepbejárás

A településfejlesztési koncepcióhoz készülő örökségvédelmi hatástanulmányban, tekintettel arra, hogy a koncepció jóváhagyása és a tervezés során még változhatnak az újonnan beépítésre szánt területek, így a településrendezési eszköz további részéhez készül el a terepbejárásos hatásvizsgálat.

Rákóczi falva város új településrendezési tervének készítése

Jelentés

SZÖVEGES ISMERTETÉS

Beruházás/Projekt megnevezése: **Rákóczi falva város új településrendezési tervének készítése (Rákóczi falva 06/5; 06/69; 1510/90 hrsz.-ú ingatlanok), újonnan beépítésre szánt területek kijelölése**

A beruházás megvalósítása során azonosított lelőhely/lelőhelyek neve: **új lelőhely nem került azonosításra**

Lelőhely nyilvántartási azonosító száma: **új lelőhely nem került azonosításra**

Feltárás dátuma: **2022. január 5.**

A feltárást végző intézmény: Damjanich János Múzeum

A feltárást vezető régész: Mali Péter

Rákóczi falva Község Polgármesteri Hivatala 2022. január 3-án megkereste a Múzeumot az Rf/13-1/2022 iktatószámú dokumentummal, hogy a *kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról* szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) 84. § (2) bekezdés b) pontja alapján végezze el az újonnan beépítésre szánt területek kijelölt területek terepbejárását.

A megfigyelés eredményének leírása:

06/5 és 06/69 a. hrsz.: Külterületi mezőgazdasági telkek kertvrosi lakóterületbe vonása. A település keleti szélén, a Jókai Mór utca végében található területrészt. A 06/5 hrsz-on kertés művelés zajlik, míg a 06/69 a. jelenleg is családi házzal beépített, elkerített terület. A környéken felszíni leleteket nem találtam, domborzatilag egy egykori érbe befutó, ideiglenes vízfolyás medre, nem valószínűsíthető, hogy régészeti szempontból érintett lenne.

1510/90 hrsz.: A település déli részén a Szőlő és Alma utcák által keretezett egykori közpark/játszóter belterületi lakóterületbe sorolása. Jelenleg füves/fás kerként van használatban és kerítéssel körbe van kerítve. A telk környékén az út melletti talajt tudtam megfigyelni, de a modern kavicsos felszórás és a fűfedettség miatt nem látszik semmi a területen. Régészeti érintettség valószínű, közvetlenül keletre a telektől található a Főút 11. (35753) nevű lelőhely, illetve domborzatilag is egy kisebb kiemelkedés szélén van.

A feltárás munkatársai: régész: Mali Péter

Szolnok, 2022. 01. 05.

RÁKÓCZIFALVAI POLGÁRMESTERI HIVATAL	
Érkezett: 2022. év 01. 12. nap	
Ikt. sz.: Rf/13-2	
	R. R. U.

Mali Péter
név
feltárást vezető régész
Damjanich János Múzeum

JM

1.1(1) oldal

c) Védett műemléki értékek értékleltára

ca) a világörökségi és a világörökség várományos helyszínek és területek

Rákóczi falván világörökségi és világörökség várományos helyszín és terület nem található.

cb) az országos építészeti örökség elemei

Rákóczi falván országos védelem alatt álló művi érték nem található.

cc) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek

A Lechner Lajos Tudásközpont adatszolgáltatása alapján Rákóczi falván az alábbi lelőhelyek találhatóak:

Azonosító	Lelőhelyszám	Név	hatsz
35492	30 (Kengyel)	Tisza-meder VII	0213/4, 0732/15, 011/2, 015/2, 015/11, 015/4, 015/5, 011/7, 011/6
25489	1	Kastélydomb	25/2, 23/6, 23/4, 23/3, 23/2, 23/1, 097/12, 097/11
32691	2	Balázs Antal kertje	587, 588, 589, 590, 591, 592/1, 593/1, 593/2, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 606, 607, 608, 609, 610, 998
31733	3	A malom udvara	1466, 1465, 1464, 1458, 1540, 996
35752	4	Ősi Tisza-meder	030/7, 030/5, 030/3, 030/14, 0140/15, 030/6
35753	5	Fő út 11	034, 1979, 1539, 1538, 1537, 1536, 1535, 1534/1, 1534/2, 1540, 1510/68, 1510/69, 1510/74, 1510/73, 1510/72, 022/3, 1542, 1541/1, 1541/2, 1549, 1573, 1574/1, 1574/2
35755	6	Petőfi út 7	1230, 1231, 1232, 1233, 1235, 1236/1, 1236/2, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 881, 883, 898, 900, 901, 902, 903, 904, 905/1, 905/2, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 935, 936, 937/1, 937/2, 938
35754	7	Erdőparti határrész	035/30, 035/33, 040/11, 040/12, 040/13, 040/14, 040/5, 035/32, 035/23, 035/24, 035/25, 035/26, 039
50722	8	Bivalytói csatorna partja, Bagi föld	0192, 0194/26, 0188, 0184/5, 0184/6, 0184/7, 0184/8, 0184/9, 0184/3
50723	9	Bagi föld, lelőhely	0184/9, 0173, 0107/17, 0170/14, 0170/15, 0174/12, 0177, 0170/17

Azonosító	Lelőhelyszám	Név	hrsz
50730	10	Bivalytói főcsatorna partja, Rokkant föld	0184/1, 0184/2, 0184/3
50731	11	Bivalytói főcsatorna partja, Rokkant föld	0170/5, 0177, 0184/2, 0184/3, 0170/15, 0170/6
50732	12	Bagi – föld 5. lelőhely	0170/16, 0170/10, 0170/11, 0170/12, 0173, 0174/1
50737	13	Varsány - puszta	0203/2, 0103/2, 0103/16, 0100, 0102
50738	14	Bagi – föld 10. lelőhely	0107/17, 0170/14, 0170/15, 0170/17
50740	15	Bagi – föld 11. lelőhely	0194/26
54183	16	Kengyel - part	024/18
54184	17	Kengyel – part II	030/7, 030/6
54185	18	Felső – Varsány – puszta, Kengyel - part	030/15, 030/16, 030/17, 030/18, 030/19, 030/12, 0213/1, 0213/2, 0140/15, 03/9, 0212, 030/11, 030/10, 030/9, 030/8, 030/7
56960	19	Bagi – föld 12. lelőhely	0194/26
77641	21	Gorove – halom II	031/6, 031/5
77643	22	Gorove – halom I	031/10
86253	23	Róka - halom	0804/1, 074/13
54186	8	Kengyel – part II	0213/2
54181	56	Szandaszőlős, Cseber – ér dűlő	011/3

d) A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Rákóczifalva Város Önkormányzat Képviselő – testületének az 1/2018. (I.12.) önkormányzati rendelete Rákóczifalva Város településképeinek védelméről helyi területi és egyedi művi védelmet nem rendelt el, azonban a településképi arculati kézikönyv és az épített értékek katasztere tartalmaz néhány a településképi és helytörténet szempontjából meghatározó helyi értéket, melyek a következők.

Védendő érték sorszáma:	
	1.
Megnevezése:	
	Római katolikus templom
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

Az egyhajós római katolikus templom 1893-ban épült, mely évszám a templomtornyon is olvasható. Külső megjelenésében egyszerű, a bejárat fölött magasodik a templomtorny, amelyen óra található. A templomtorny díszítése a félköríves záródású ablak fölötti díszítés.

A templom téglából falazott, külső megjelenésében vakolt és festett. A torony lemezzel borított.

Javasoljuk a templom teljes megőrzését egységes homlokzati színezéssel.

A védendő érték helyszínrajza:

The diagram shows a street layout with a church building labeled '612/2' and a school labeled 'iskola 611'. The street is labeled 'Szabadság tér 610'.

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Szabadság tér

Helyrajzi száma:

612/2

Védendő érték sorszáma:	
	2.
Megnevezése:	
	Református templom
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

Református templomának előzménye az 1889-ben épített harangláb. A mai református templom 1909-ben épült téglából Robicsek Ernő szombathelyi mérnök tervei alapján. Kocsis Antal és Borbély János vállalkozók építették meg. Az észak-déli tájolású épület déli oldalán trapéz záródással, északi részén pedig a homlokzatba félig beépítve egy az alaptól számított 24,5 méter magas toronnyal épült. A 8x17 m-es belső térben a karzatot egyetlen H alakú gerendára helyezték. A templom tornyában 1909-ben már egy 270 kg-os harang is szólt az 1888-ban Túrkevéről kapott ajándékharang mellett. A templom nyolc regiszteres orgonáját ismeretlen mester készítette az 1870-es években. A templomban Chorin Sándor orgonaépítő munkája révén találta meg végső helyét.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Szabadság tér

Helyrajzi száma:

606

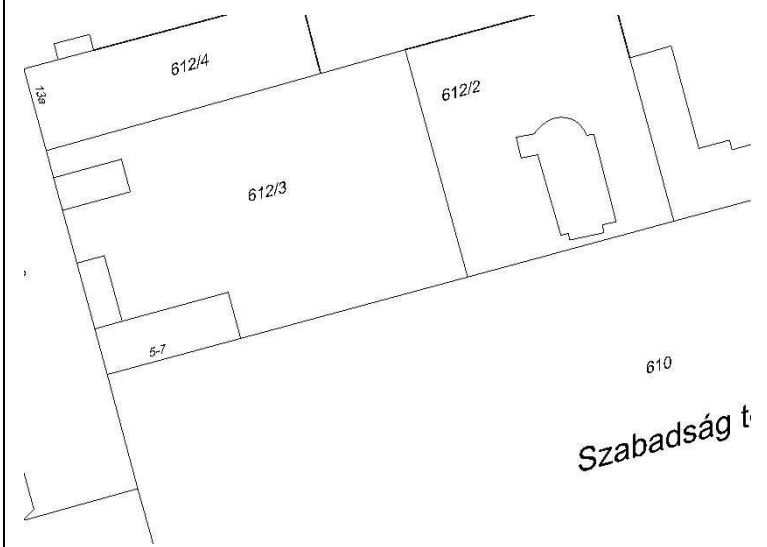
Védendő érték sorszáma:	
	3.
Megnevezése:	
	Plébánia
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

1904 nyarán kezdődtek a plébánia építési munkálatai. A tervet helyi vállalkozók készítették és adományokból építették fel az épületet. 1905 tavaszán Újszászy és Majláth félegyházi építészek építették. Az impozáns nyolcablakos épület középső része előreugratott, középen szobortartó fülkével és Mária szoborral. Az ablakok körüli díszes gipszstukkók és a falsarkoknál lévő stilizált oszlop motívumok díszítik az épületet. Javasoljuk a homlokzat és homlokzati díszítés megőrzését.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Szabadság tér

5 – 7.

Helyrajzi száma:

612/3

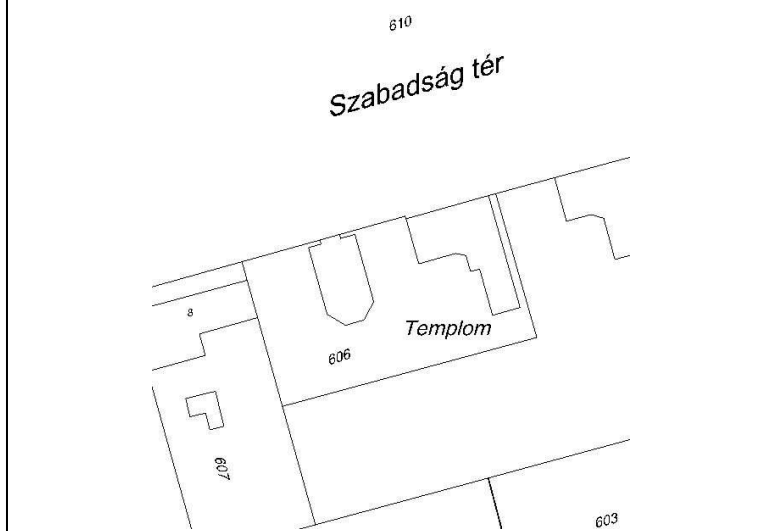
Védendő érték sorszáma:	
	4
Megnevezése:	
	Parókia
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

Utcára merőleges gerincű, egyszerű tömegű épület. A főhomlokzat hármassal osztású, a középső rész lépcsősen beugrik. Az épület szimmetrikus, az ablakok egyszerű hatosztásúak. A homlokzati színezéssel a lábazati rész és a vízszintes osztópárkány tagolja az épületet.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Szabadság tér

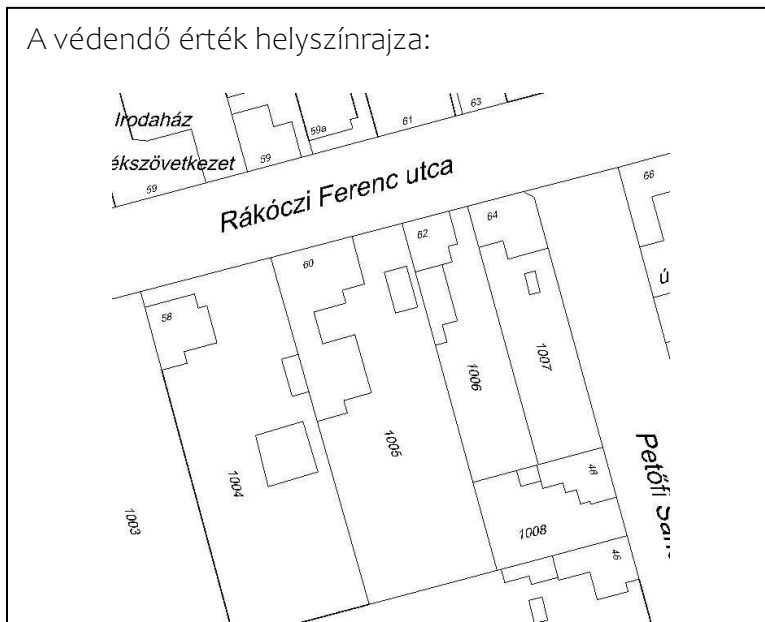
Helyrajzi száma:

606

Védendő érték sorszáma:	
	5.
Megnevezése:	
	Óvoda
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A téglahomlokzatú épület 1906-ban épült azzal a céllal, hogy a város mindenkorai óvodáztatási gondjait megoldja. A szimmetrikus, padlásmagasítású épületet nyers téglafalazata, lábazati osztása és téglaparkánya teszi egyedivé

Védendő érték címe:	
	Rákóczifalva, Rákóczi út 60.
Helyrajzi száma:	
	1005

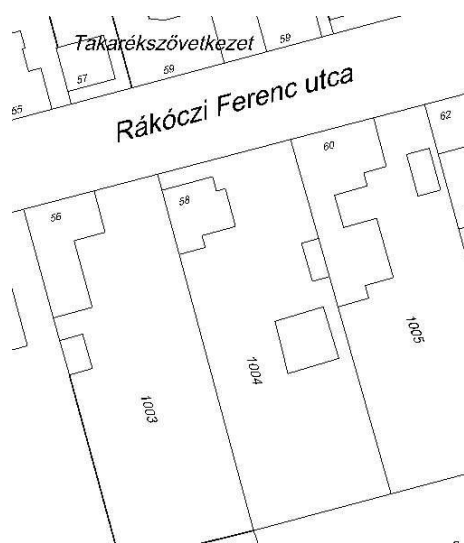
Védendő érték sorszáma:	
	6.
Megnevezése:	
	Polgári lakóház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A századfordulón épült polgári lakóház homlokzata dísztéglával és üvegmozaikkal díszített. A valaha szimmetrikus, szép homlokzatot megbontja az utólagos ajtó kialakítás. Az eredeti háromosztatú ablakok körül tégladíszítés, a párkány részen pedig nyerstéglából falazott könyöklő van.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva,
Rákóczi utca 56.

Helyrajzi száma:

1004

Védendő érték sorszáma:	
	7.
Megnevezése:	
	Sarokház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A századfordulón épült sarokház homlokzati díszítéseivel településkép szempontjából meghatározó. Az L-alakú épület főhomlokzatain nyerstégladíszítés és az ablakok körül vakolatdíszítés van. A padlástmagasítás padlástér bevilágítói körül téglák és vakolatdíszítés található. Az alap homlokzati szín és a nyerstégla, valamint vakolattagozat kontrasztos színe kiemeli a homlokzati díszítéseket. Javasoljuk megőrzésre a homlokzatokat.

Védendő érték címe:

Rákóczifalva,
Rákóczi F. utca 50.

Helyrajzi száma:

541

Védendő érték sorszáma:	
	8.
Megnevezése:	Polgári lakóház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	É-6

A védendő érték leírása:

A századforduló körül épített polgári lakóház homlokzatán lévő tégladíszítések a településen ezen időben épült épületek jellegzetességei. A homlokzati nyílászárók és a tetőbevilágító még eredeti szépségében megmaradt.

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Rákóczi út 13.

Helyrajzi száma:

203/1

Védendő érték sorszáma:	
	9.
Megnevezése:	
	Polgári lakóház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A századfordulón épült polgárházak egyike. Jellegzetessége a háromosztatú fa ablakok körüli homlokzatszíntés, mely az ablak fölött a leggazdagabban díszített, stilizált oszlopfővel és címermotívummal. Ezen lakóház is követve az akkori kor építészeti megoldásait padlásmagasítással készült az utcai homlokzaton bevilágító szellőzőkkel.

Védendő érték címe:	
	Rákóczifalva, Szent László király út 19.
Helyrajzi száma:	
	1672

Védendő érték sorszáma:	
	10.
Megnevezése:	
	Általános iskola
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

Az általános iskola a háromtantermes központi iskola - amelyet a kastély köveiből 1914-ben fejeztek be, hozzá igazgatói lakás is tartozott – bővítésével épült. 1958-1960-ban a központi iskolát öt tantermessé bővítették, tomatermet, öltözőket, szolgálati lakást, tanári és igazgatói szobát alakítottak ki

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Kossuth út 14.

Helyrajzi száma:

611.

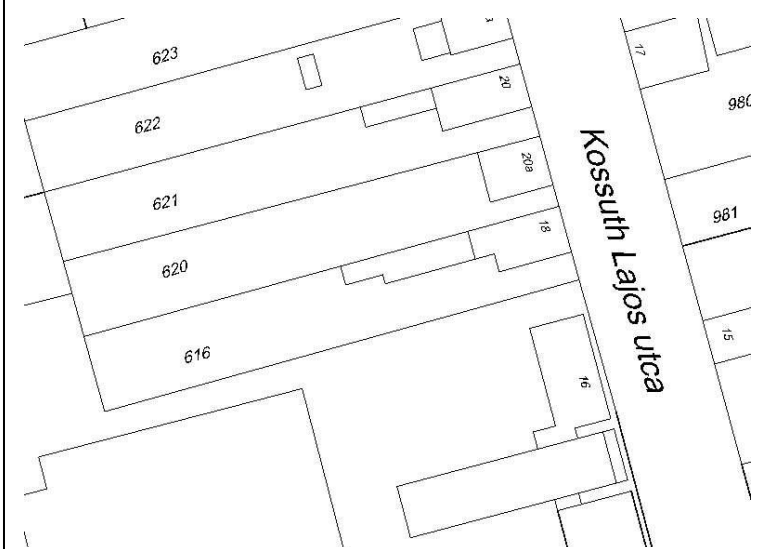
Védendő érték sorszáma:	
	11.
Megnevezése:	
	Alkotóház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A jellegzetes népi lakóház, melyet alkotóházként hasznosítanak a századfordulón épült. Utcára merőleges gerincű, beépített tornácos (úgynevezett „lopott” tornác) épület, mely eredeti formájában fennmaradt. A település ez időben épült lakóházaire jellemző volt az ablak körüli tégladíszítés, valamint a falsarkot nyerstégla stilizált oszlop díszít. A fa ablakok négyosztatúak, a tetőfedés cserépből készült.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Kossuth L. út 18.

Helyrajzi száma:

616

Védendő érték sorszáma:	
	12
Megnevezése:	
	Arany ősz Idősek Bentlakásos Otthona
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A más funkciójú valamikori népi lakóház az eredeti homlokzati motívumokat őrzi. Különleges a felső párkány tagozata. A négyosztatú ablakokat, az ablakok körüli festett tégladíszítés hangsúlyozza. Az ablakok feletti homlokzati díszítések stílusukban a felső párkány díszeihez hasonlóak.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva,
Kossuth L. utca 15.

Helyrajzi száma:

984

Védendő érték sorszáma:	
	13.
Megnevezése:	
	Egykori polgári lakóház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6 (építményrészlet)

A védendő érték leírása:

Az egykori polgári lakóház felső tégladísztése még épen fennmaradt. Jellegzetes és helyi mesterek munkáját dicséri a tégladísztés mint díszítőelem alkalmazása.

Védendő érték címe:	
	Rákóczifalva, Rákóczi út 59.
Helyrajzi száma:	
	990

Védendő érték sorszáma:	
	14.
Megnevezése:	Népi lakóház
Védelem típusa:	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	É-6 (építményrészlet)

A védendő érték leírása:

A századforduló körül épült népi lakóház oromzati díszítése még eredeti formájában fennmaradt. A gerinccel párhuzamos deszkázatú és középen fűrészfogas mintázatú oromzat felső harmada gazdagabban díszített.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Rákóczi út 11.

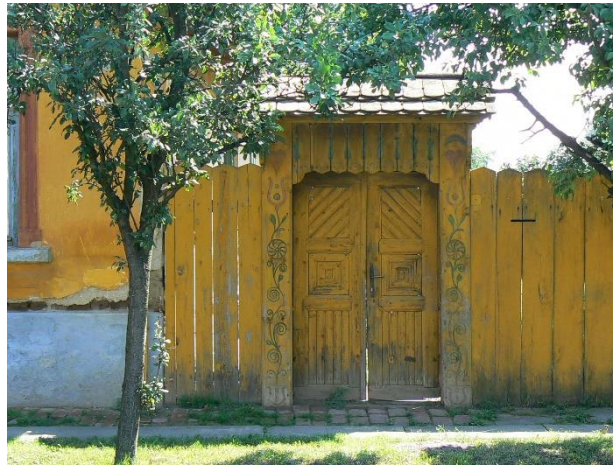
Helyrajzi száma:

37

Védendő érték sorszáma:	
	15.
Megnevezése:	
	Népi lakóház
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6 (építményrészlet)

A védendő érték leírása:

A lakóház épen maradt kapuja és kerítése még eredeti díszítéssel látható. A kapu faragott és festett díszes kapufélfája és a faragott kapuszárnyak egyediek.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Zrínyi út 19.

Helyrajzi száma:

619

Védendő érték sorszáma:		A védendő érték leírása:
		A századforduló körül épült népi lakóház oromzati díszítése még eredeti formájában fennmaradt. A gerinccel párhuzamos deszkázatú és közepen fűrészfogas mintázatú oromzat jellegzetes motívum a településen.
	16.	
Megnevezése:		
	Népi lakóház	
Védelem típusa:		
	Helyi védelemre tervezett	
Védelmi kategória		
	É-6 (építményrészlet)	

A védendő érték helyszínrajza:	Védendő érték címe:	
	Rákóczifalva, Toldi út 64.	
	Helyrajzi száma:	
		1667

Védendő érték sorszáma:	
	17.
Megnevezése:	
	Temetőkápolna
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-6

A védendő érték leírása:

A temetőkápolna a századforduló körül épült, téglából. Az egyhajós kápolna családi sírbolt.

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Temető

Helyrajzi száma:

23/4

Védendő érték sorszáma:	
	18.
Megnevezése:	
	Temetői kőkereszt
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-7

A védendő érték leírása:

Temetői kőkereszt. A feszület talapzata is kőből készült. Demény Mártonné, Csábi Mária emlékére állították 1933-ban.

A védendő érték helyszínrajza:	Védendő érték címe:
	Rákóczifalva, Temető
	Helyrajzi száma:
	23/4

Védendő érték sorszáma:	
	19.
Megnevezése:	
	Kápolna
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-7

A védendő érték leírása:

A 442 számú út melletti kis kápolna jellegzetes építmény. A kápolnában lévő feszület felett félköríves oromzatos tető látható.

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, 442.sz.út mellett

Helyrajzi száma:

031/1

Védendő érték sorszáma:	
	20.
Megnevezése:	
	Kőkereszt talapzaton
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-7

A védendő érték leírása:

Római katolikus templom előtti kőkereszt talapzaton.

A védendő érték helyszínrajza:

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Templom előtt

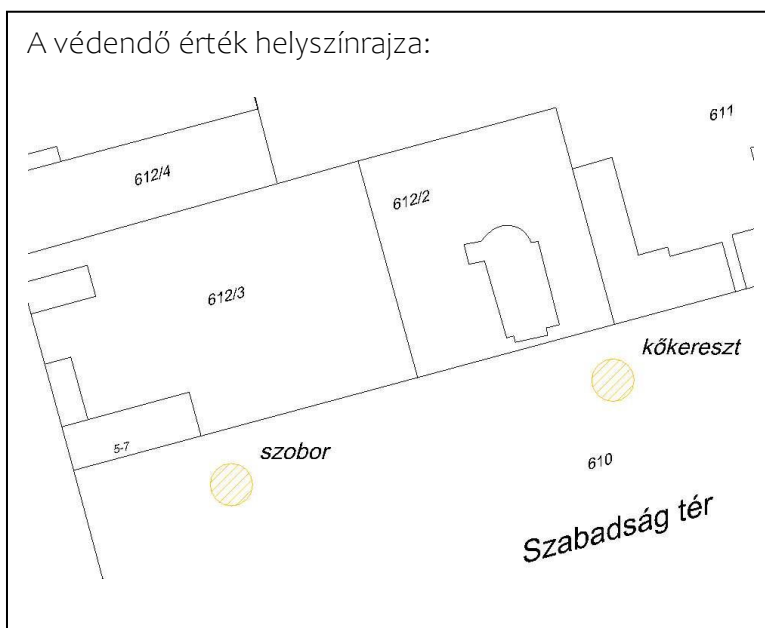
Helyrajzi száma:

610

Védendő érték sorszáma:	
	21.
Megnevezése:	
	Szobor
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-7

A védendő érték leírása:

A parókia előtt álló Mária szobor, mely fülkében elhelyezett a századforduló körül létesült, majd 1957-ben a római katolikus hívek adományából újjáépítették.

Védendő érték címe:

Rákóczifalva, Szabadság tér

Helyrajzi száma:

610

Védendő érték sorszáma:	
	22.
Megnevezése:	
	Nepomuki Szent János szobor
Védelem típusa:	
	Helyi védelemre tervezett
Védelmi kategória	
	É-7

A védendő érték leírása:

A Nepomuki Szent János szobor jellegzetes köztéri szobor. Feltehetően a múlt század végén állították. Jelenlegi a Szabadság téren az általános iskola előtti zöldterületen helyezkedik el.

A szobortalapzat és fülke világos színűre meszelt, a szobor festett, színes.

A szobor szép természeti környezetben áll.

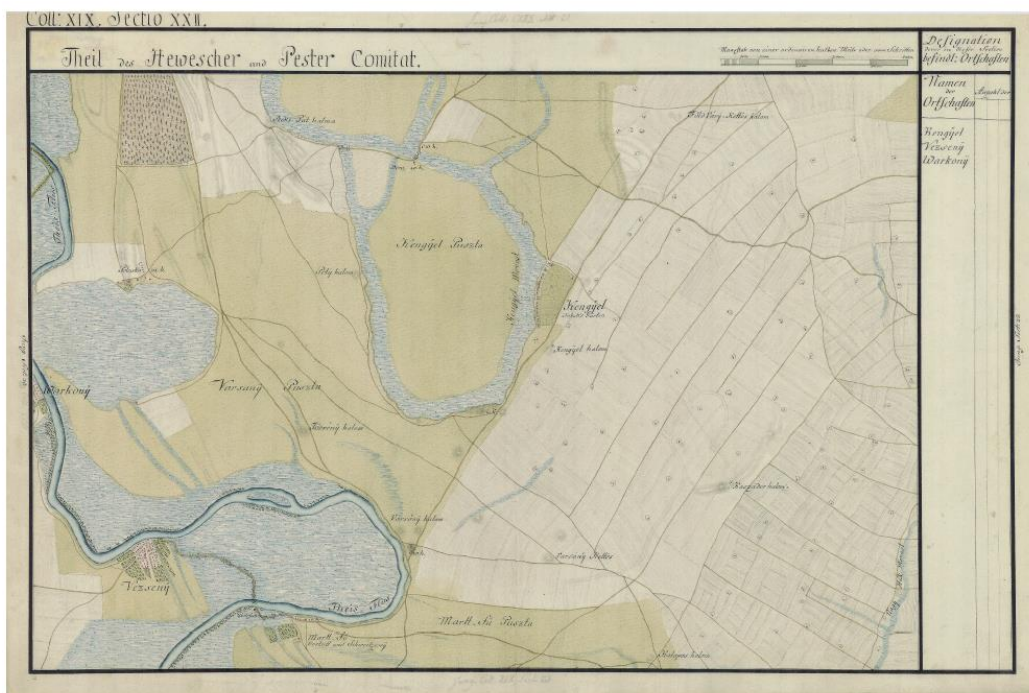
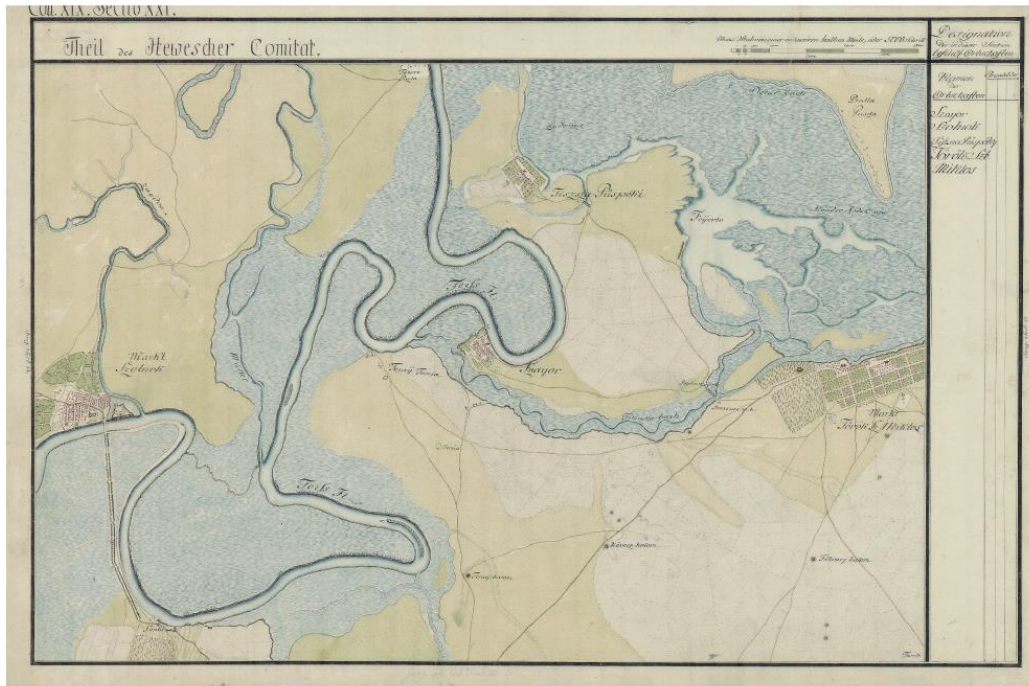

Védendő érték címe:

Rákóczifalva,
Szabadság tér

Helyrajzi száma:

610

A történelmi térképek alapján látható, hogy a katonai felmérések idején még csak Varsány pusztája létezett. Rákóczifalva 1880-as telepésekkel történt benépesítése előtt a területen csak a puszták voltak, valamint a Tisza folyó. A településközpont kialakítása 1887-ben kezdődött el. Ekkor mérették ki a községi és felekezeti célokot szolgáló beltelkeket és alakították ki a főteret, az úgynevezett Piacteret. A településközpont végleges kialakítása azonban még évekig váratott magára. A település szerkezetére jellemző, hogy a főteret, amely a település fő utcájának a Rákóczi útnak a kiszélesedése szabályos téglalap alakú, a település utcái pedig mérnöki tervek szerint kiosztott szabályos utcák. A településen védett településszerkezet nem kerül kijelölésre.

db) telekstruktúra, utcavonalvezetés

A település belső szerkezetét kétféle megközelítésben lehet vizsgálni.

A klasszikus morfológia elsősorban a települési utcahálózat vizsgálata alapján különíti el az alaprajzi típusokat, míg a funkcionális morfológia elsősorban a települési szerepkörök térbeli rendjét vizsgálja. A klasszikus morfológia alapján általában a városok összetettebb típust képviselnek, vagyis többféle morfológiai, alaprajzi alaptípus keverékéből tevődik össze. Valamely település morfológiája a kialakulásához, az alapításához kötődik. Alapvetően meghatározó, hogy létrejötte fokozatos, hosszú történeti folyamat eredménye, vagy meghatározott alapításhoz kötődik. Rákóczifalva esetében ez utóbbi a meghatározó, az 1880-as évek végén szabályos, mérnöki tervek alapján jött létre a mai fő utca és rá merőleges utcák kijelölése. A jelenlegi telekszerkezetre a szabályos telekalakzat a jellemző. A tömbökön, utcákon belül eltérő telekméretekkel találkozunk, zömében azonban 700 – 1000 m² körüli telkek találhatók. Jellemzően a település keleti részén alakultak ki nagyobb telekméretű tömbök.

A szabályos, tervezett utcahálózat miatt a településen nem kerül kijelölésre védett telekstruktúra, utcavonalvezetés.

dc) utcakép, utcakép részlet

Rákóczifalva utcaképei jellegzetesen kertvárosias külsőt mutatnak. Az utcaképeket jellemzi az oldalhatáron álló épületek sora, melyek beépítési vonal szempontjából utcán, utcaszakaszon belül jellemzően azonosak és főleg előkert nélküli családházak képét mutatják. Jellemző és meghatározó az utcaképekre a fásított közterületek látványa, a jellemzően földszintes vagy földszint + tetőtér beépítéses házak sora. Összességében elmondható, hogy harmonikus, kiegyensúlyozott Rákóczifalva utcaképeinek zöme, az épületek előkert, épületelhelyezés és magasság szempontjából közel azonosak.

A településen védett, védendő utcakép nem található.

dd) egyéb településkarakter elemek

Rákóczifalván az előzőekben felsorolt és bemutatott településkarakter elemeken túl egyéb településkarakter elemek nincsenek.

de) építményrészlet vagy alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

nyeregtetővel épületek, téglafalazattal, cserépfedéssel. Egyedi homlokzati díszítések a nyíláskeretezések, a padlásszellőzők, homlokzatokon nyerstégla díszítés, homlokzati berakás alkalmazása.

df) táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájértékek, növényzet

(Megalapozó vizsgálat tájrendezési munkarész Kollányiné Földi Hajnalka)

Rákóczifalva tájképileg is meghatározó építészeti értékei:

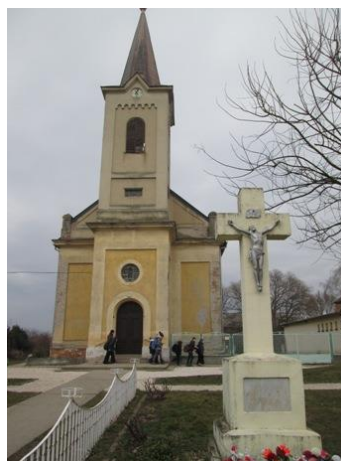
- **Református Templom.** (Szabadság tér 6.) A város egyik településképileg meghatározó épülete. Egyhajós, hagyományos téglapépítésű templom. A mai épületet 1909-ben kezdték el építeni. Anyakönyvei 1881-től kezdődnek, ekkor Tiszaföldvár filiája, 1891-től lett önálló anyaegyház.

Református templom

a temetőben lévő kőkereszt

Katolikus templom

- **Római Katolikus templom és parókia** (Szabadság tér 7.) A Mária neve templom a település központjában 1893-ban épült. Itt helyezték el a hajdani Rákóczi vadászkastélyból származó Szűz Mária szobrot. 1906-tól van plébániája, de önálló anyakönyveit 1904-től vezették.
- **Faluház** közel 100 éves népi építészeti emlék.
- Rákóczifalva emlékhelyei, emlékművei a Szabadság-téri közpark területén találhatóak.

Parókia és a Szűz Máris szobor a Szabadság téren

Közhasználatú, település szintű közparkok, közkertek

A város egyetlen nagyobb, igényesen létesített zöldfelülete a **Szabadság-tér**. Jelentős, történetileg kialakult zöldfelület a település központjában a hosszú, szabályos kialakítású főtér, mely a jelenlegi önkormányzati, kulturális, vallási intézmények vesznek körül. (iskola, templomok, önkormányzat épülete, Macimúzeum, kultúrház, szolgáltatóház, stb.)

A felújított Szabadság tér a Városháza előtt.

Szabadság téren a buszmegálló és az artézi kút körüli parkosítás.

Szabadság tér nyugati része, Művelődési ház előtti parkrészlet és sétány.

A Városháza és a református templom között lévő emlékpark a Szabadság téren 2018.ban és 2021.-ben

A tér jellegzetessége, hogy a történetileg nyomon követhető létesítés során (kerti kialakítás módja, alkalmazott növények kora) az egyes intézmények előtti eltérő megjelenésű és szerepű „kerteket” egységesen sétánnyal, fasorokkal fűzték látványos, funkcionális zöldfelületi egységgé. A XX. század elejét idézik a hajdan terebélyes, de korábban erőteljesen visszametszett japánakácák (*Sophora japonica*), a katolikus templom előtti kegyeleti helyek, és a kőkereszt. A század közepének kertkultúráját a sétány kialakítása, vonalvezetése, a hársfák (*Tilia cordata*, *Tilia tomentosa*) sora jelzi. Az ezredfordulón létesített a faszerkezetű pergola-sor, amit térplasztikával egészítettek ki és a faszerkezetet a teresedést határoló fém növényrács és a futórózsák váltottak fel. Kandeláberek, padok elhelyezése, artézi kút körüli kertrész (vérszilvafák, lisztes berkenyék). A közelmúlt környezetkultúráját pedig a kultúrház előtti és a szolgáltatóház tér felőli részének, valamint az emlékművek körüli ünnepélyességet sugalló, örökzöldekkel határolt teresedés kialakítása jellemzi. Idén befejeződött a polgármesteri hivatal előtti parkrész felújítása a „Zöld város” TOP.2.1.2-15-JN1-2016-00019 pályázat keretében.

Korábban a sétány kiszélesedése és a rózsával futtatott pergola 2018.-ban, és napjainkban térplasztika, és a klinkertéglából épített padok. Háttérben a hársfa-sor látható.

Korlátozottan közhasználatú, település szintű közkertek, közparkok

Játszóter

Rákóczi falva két korszerűen felszerelt játszótérrel rendelkezik. Az egyik a Szabadság tér „sarkánál” a plébánia épületével szemben található. Ez jelenleg felújítás alatt áll.

A másik játszóhely a sportcentrum területén kapott helyet.

Játszóter és műfüves pálya a sportcentrum területén.

Korlátozott közhasználatú intézményi zöldfelületek

Macimúzeum a Szabadság térről megközelíthető épület és belső kert az elmúlt évben került felújításra a turisztikai célú „Tizsakanyar” elnevezésű, szomszédos településekkel közösen elnyert TOP-1.2.1-15-JN1-2016-00020 pályázat keretében. A katolikus templom melletti parkosított területre került az épület látványos bejárata, fogadótere. Belső udvarán fedett szabadtéri színpad és rendezett kert létesült.

A város **iskolája** a főtérről induló Kossuth L. utcáról nyílik.

Iskola kert és a sportcsarnok.

Óvodakertek közül a településközpont közelében óvoda (Virágoskert Óvoda és Bölcsőde) már kedves, rusztikus kerítésével is felhívja az arra járó figyelmét. A közelmúlt óvoda és bölcsőde fejlesztési lehetőségeket a TOP-1.4.1-15-JN1-2016-00027 pályázat keretében az épületek bővítését, és az intézménykertek fejlesztését valósította meg a település vezetése.

A Virágoskert Óvoda és Bölcsőde régi épületének bejárata, kertje és alul az új intézmény épülete és kertje.

Templomkertek a Szabadság térről nyílnak, és elsősorban a főtér növényzete határozza meg a épületek környezetét. A Református templom kertje egyszerű füves terület, előtte magas kőrös és tiszafa látható. A Katolikus templom kertje egybefüggő zöldfelület a plébánia kertjével.

A katolikus templom kertje és a Szabadság tér felől a Macimúzeum bejárata és a Katolikus Templom előtti központi tér.

dg) szobrok, képzőművészeti alkotások, utcabútorok

A Szabadság tér jellegzetes szobrai:

Ismertetőtábla az utcán (Szabadság téren és a sportközpont előtt)

Virágskert óvoda ismertető tábla

Központi buszmegálló a Szabadság téren

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

a) A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

Az értékleltárban feltérképezett helyi szempontból jelentőséggel bíró építészeti alkotások tekintetében pályázati forrás alapján értékőrző felújítás tervezett. A további értékek tekintetében területfelhasználási változás nem tervezett.

b) Az a) pontban szereplő változások hatásai

ba) régészeti örökségre

Olyan változás nem tervezett, mely a régészeti örökségre hatással lenne. A tervezéssel érintett területek régészeti hatáselemzése jelen hatástanulmány 2.b fejezetében részletesen ismertetése kerül, mely alapján megállapítható, hogy a régészeti értékeket nem veszélyeztetik a tervezett fejlesztések, a településfejlesztési koncepció figyelembe veszi a régészeti lelőhelyek megőrzését.

bb) történeti településre, település- és tájszerkezetre

A településen védett településrész, táj- és településszerkezet nem található. A településfejlesztési koncepció figyelembe veszi a kialakult településszerkezetet.

bc) a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

Rákóczi falván országos védelem alatt álló művi érték nem található.

3. Értékvédelmi terv

a) az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

Az értékleltárban szereplő, védelem alatt nem álló, azonban a helyi közösség számára értéket képviselő épületek, szobrok eredeti formájában megtartandók. A településképi rendelet részletesen tartalmazza a helyi védelem alá helyezés folyamatát, és biztosítja a helyi védelem esetén a védett érték megmaradását, értékőrzését.

b) az az önkormányzati feladatok meghatározása

A település megalkotta a településképi rendeletet, melyben védelem alá nem helyezett helyi értékeket, azonban a védetté nyilvánítás feltételeit, lehetőségeit szabályozta. Amennyiben védelem alá helyezési kérelem, indítvány érkezik az önkormányzathoz, akkor a rendeletben részletesen szabályozottak szerint a főépítész közreműködésével kell a helyi értékvédelmi kérelmet elbírálni, a döntésnek megfelelően a településképi rendeletet módosítani a jogszabályok, elsősorban a 314/2012 (XI.8.) Kormányrendelet előírásai betartásával.

Védetté nyilvánítás után a helyi értéket táblával kell jelölni, a bemutathatóságot biztosítani kell, valamint a településképi rendeletben rögzítetteket be kell tartani.

Rákóczifalva Város Önkormányzat Képviselő – testületének az 1/2018. (I.12.) önkormányzati rendelete Rákóczifalva Város településképi védelméről tartalmazza a településképi – védelmi tájékoztatást és szakmai konzultációt, melyet a települési főépítésznek vagy a polgármesternek kell lefolytatni.

Az önkormányzat a Kormányrendeletben meghatározottak szerint monitorozza a településképi arculati kézikönyvet és településképi rendeletet. A honlapon közzétett dokumentumokkal kapcsolatban amennyiben észrevétel, javaslat érkezik az összegyűjti és évente egy alkalommal a Képviselő – testület dönt a beérkezett véleményekről. Amennyiben a beérkezett vélemény olyan jellegű, hogy a dokumentumok módosítását igényli, akkor azt a jogszabályban előírtak szerint kell a módosítást lefolytatni.

Rákóczifalva város több nagyobb pályázati projektje jelentősen megváltoztatja a településképet (településközpont Zöld Város pályázat, intézmények felújítása, építése, funkcióváltása), ezért az összes pályázati beruházás megvalósítása után javasolt a településképi arculati kézikönyv felülvizsgálata és ezzel párhuzamosan a településképi rendelet felülvizsgálata a hatályos jogszabályi környezetben.

